

Hajdúsági Tükör

10. évfolyam 4. szám

2017. december 20.

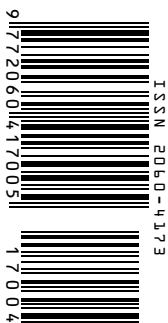
Kulturális és közéleti magazin

500 Ft

A tartalomból:

Polgármesteri köszöntő	2	Valóban örült volt-e Johanna?	12
Kúriák és gazdaházak a hajdúságban	3	Tanyasi iskolák	14
A hunok Attila király halála után	6	Ramon Cue Romano	17
		A szaxofonozás a szíve, lelke, mindene	18

Polgármesteri köszöntő

Tisztelt Olvasó!

Kertész László „A kiseddédé vált ige” című versének soraival köszöntöm Önöket.

Aki hinni akar, hisz – írta a költő.

Milyen egyszerű és milyen igaz. Valóban csak szándék kérdése minden? Az lehetséges, hogy általánosítani nem szabad, azonban az akarat alapvetően meghatározó.

Gyakran hallani, hogy a magyarok kishitűek és pesszimisták. Ez talán így is van, ugyanakkor tisztában kellene lenni a körülöttünk levő világ dolgaival. Hogyan, milyen körülmények között élnek mások, milyen kilátásaink vannak? Ha ezzel is foglalkoznánk egy kicsit, máris árnyaltabb lenne a kép. Természetesen önmagában ettől nem lennénk jobb kedélyűek, – vagy legalábbis nem valószínű – de talán a valósághoz közelebb kerülnénk.

A közelmúltban egy diplomata ismerősöm jegyezte meg, hogy egész életét külföldön töltötte, Dél-Amerikától Ázsián át szinte minden földrészen élt. Sokat látott és csodálatos embereket ismert meg, mégis hazánktól élhetőbb, szebb országban még nem járt. Tartósan nem tudna máshol élni, csak itthon.

Nyilvánvaló, hogy nem mi vagyunk a leggazdagabbak, az is tény, hogy nem nálunk keresnek a legtöbbet, de azt is el kell fogadnunk, hogy nem minden pénz kérdése.

Aki nem ért ezzel egyet, gondolja végig, honnan indultunk!

„Dobogjon hát minden szív,
jön az imádságos éj...!
Aki bűnös vagy, te se félj,
bánatod elébe vidd!
Mert mindenki jó lehet,
aki látja a jelet,
- Aki hinni akar, hisz,
s láthatja a Kisededet!”

Éppen száz éve, hogy a magyarokat le akarták törölni Európa térképéről, majd talpra álltunk, de elvesztettük a második világháborút is. A háborús kártételek mellett büntetésből megkaptuk Rákosiékat, hogy aztán '56-ot leverve Kádár jószágos - titkos diktatúrájában „gondtalanul” éljünk. A rendszerváltozáskor döbentünk rá, hogy talán szabadság vagyunk, de a mozgásterünk a nullával egyenlő.

Egy emberöltő (sem) telt el a fordulat óta, s most egyesek azt kifogásolják, hogy nyugaton többet fizetnek. Javasolom nekik, hogy tanulmányozzák hazánk és Európa történetét, különösen a II. világháború utáni időszakot. Ha figyelmesen olvasnak és meg akarják érteni, megértik a mai világot.

Aki hinni akar, hisz.

Aki nem hisz a hazájában, az nem hisz magában, aki nem hisz abban a városban, ahol él, nem hisz magában. Mi higgyünk magunkban, a városunkban és a hazánkban is, így van értelme, így tudjuk jövőnköt jobbra tenni.

Valamennyi kedves olvasónknak békés karácsonyt és boldog új esztendőket kívánok.

Hajdúböszörmény, 2017 karácsonyán

Kiss Attila
polgármester

Hőgye Lajos

Kúriák és gazdaházak a hajdúságban

Sajátságos birtokszerkezeténél fogva nem alakultak ki történelmileg a hajdúság területén hagyományos értelemben vett nagybirtokok és uradalmaik, mint például a közeli Békés megyében a Harruckern- és Wenckheim - birtokon. A földtulajdon kisebb területű volt, és a gazdálkodás kisebb magánterületű kiváló minőségű földeken zajlott. A hajdúnemesi birtokokok is már a 19. század folyamán rangosabb épületeket kezdtek emelni a birtokaik kisebb-nagyobb központjában saját vagy birtokigazgatási megbízottjuk, gazdatisztjuk, intézőik számára. A földbirtokok többnyire a hajdúvárosok központjában, belterületén is rendelkeztek vagyonukat reprezentáló lakóingatlanokkal.

Ezeket a mára elfeledett épületcsoportot mutatom be kutatásaim alapján, noha kevés információ áll a rendelkezésre, főleg a már eltűnt, lebontott épületek történetéről, elhelyezkedéséről, alakjáról, kinézetéről.

HAJDÚBÖSZÖRMÉNY

Vidékünk feltehetőleg legrégebbi kúriája Zeleméren volt található, az egykori De Pauli Lipót ezredes féle kúria. Az itteni birtokára épült, amelyet II. József király adományozott neki a felosztott debreceni kegyesrendiek zeleméri birtokából a salétromgyártás fejlesztése terén elért eredményeiért. Feltehetően a 18. század végén épült a késő barokk stílusban. Már a 19. század elején Debrecen város birtokába került csere útján, és

tozott kastélyt, amelynek már csak ódon pincéje volt látható; valamint beszámol még a Boda-erdő déli részén levő Szamárhégyi, Boda János által birtokolt kastélyról is. Ezek az építmények feltehető-

aránt szolgált. Az építkezés 1925-ben zajlott, és már itt fogadta a házigazda a hajdúböszörményi „Hősök szobra” avatására érkező kormányzó Horthy Miklóst 1927-ben. Ezt az eseményt emléktábla örökíti meg az épületen, de emléktábla őrző 2016 óta Baltazár Dezső, Vásáry István, Vásáry József és Vásáry Tamás emlékéit is. Az épületet nem államosították, a püspök halála után gyermekei örökölték, ma is magántulajdonú lakóház, vendégház. Építészeti stílusa neoklasszicista, de láthatunk rajta neobarokk, szecessziós és art deco jellegzetességeket is.

Közvetlenül 35-ös út mentén a mai Zója TSZ átellenes oldalán állott a Tornonyos- vagy Gaáltanyán is egy kúria, amely a dancsházi Gaál család birtokközpontjaként épült. A vissza-emlékezések szerint az 1970-es években bontották le az akkor már egy jó ideje üresen álló kúriát. Építészeti kialakításáról nem tudunk, feltehetőleg tornyos lehetett.

A ,seibertanyai kúriát feltehetőleg Semberly Miklós építette a 20. század elején neoklasszicista stílusban. A jól felszerelt tanyán állott és részben ma is állnak a magtár, az istálló, a cselédházak, az olajütő és más gazdasági épületek. Az egykori kúriapark egy-két fája még máig megmaradt. 1949-ben állami gazdaság létesült a tanyán, a rendszerváltás után egy cég irodaházként hasznosította, 2016-ban felújították a magántulajdonú épületet. A család városi palotával is rendelkezett a belvárosban, díszes, szecessziós stílusú épületet emeltett ebben az időben a Kossuth és a Mester utca sarkán. A kupolás épület díszítőleg megfosztva ma is áll.

A Polgári utcán áll emléktáblával jelölve Silye Gábor hajdúkerületi főkapitány klasszicista kúriája, amelyet feltehetőleg az apja Silye János építhetett a 19. század elején. Az átalakított épületben 1945 után óvoda működött 2007-ig, most a hajdúsági Múzeum raktárként hasznosítja. Fennmaradt a kúria Fazekas Gábor által készített kovácsoltvas-kerítése.

Késő klasszicista stílusú kisebb kúriát találunk a

ekkor már valószínűleg az itteni birtokot irányító tisztartó laktak. Nem tudni mikor bonthatták le, az 1850-es években már nem állt.

Porcsalmy Gyula „Boda Katalin” című regényében a zeleméri templomromhoz közel említ és részletesen leír egy Zeleméri Kamarás Gáspár által bir-

ten a képzelet szülőit lehetnek a 17. század közepére visszavetítve, de elhelyezkedésüket az író valószínűleg földrajzi helyekre teszi.

Viszont ma is áll még példásan felújítva Boda-szóló határában, szép birtok közepén Baltazár Dezső református püspök által emelt kúria. Ezen épület itteni birtokközpontként és nyaralóként egy-

II. Rákóczi Ferenc utcán, ez a nagy Szabó-Botos-kúria, amely 1850 körül épült, és az 1951-ben államosított épület később a Béke TSZ tulajdonába került. Telkét mára felparcellázták, gazdasági épületeit lebontották. Az 1969 óta magánházként hasznosított épületet egy cég 2015-ben felújította, és irodákat helyezett el benne. Az eredeti kovácsoltvas-kerítése is áll még. A Bihar vármegyei eredetű Botos család kúriával rendelkezett két külterületi birtokközpontjában is a Vidi-földeken lévő Botosnagytanyán és a távolabb létesített Botoskistanyán is. A Botosnagytanyát Botos Antal 1918-ban vette meg Vécsey Oláh Miklóstól. A nagytanyai úrilakról fennmaradt az államosítási leltár, az épületben a Béke TSZ szolgálati lakásokat alakított ki, majd 1965 körül lebontották. A majorság eredeti épületei közül egy magtár és egy istálló áll még.

A Kistanyából viszont mára nem maradt fenn egyéb, mint egy fotó, amelyet a felújított Vidi állami elemi iskolában levő kiállításon tekinthetünk meg.

Szintén lebontották a késő barokk Kovács-kúriát, amelyet hajdúnemes Kovács András városi főhadnagy építtetett a 19. század legelején. Ez 1863-ban a város tulajdonába került, itt helyezték el a város első kisdévdőjét 1868-ban, amely 1965-ig, az épület lebontásáig itt működött.

A Kovács-kúriához hasonló épület volt az egykori Szérűskertben a Győrffy-Győrössy-kúria is amelyet 1800-ban építettek késő barokk stílusban. A kúriát nem államosították, az utolsó lakó Győrössy Ilona zenetanárnő végrendeletében a Déri Múzeumra hagyta az épületet, amelyet az intézmény 1989-ben lebontatott.

A mai Kálvineum telkén állt a 19. század első felében épült Karap-Somosy-kúria, amelyből az intézmény felépülte után nevelői lakás lett.

Tipikus bőszőrményi nagygazdaház a Debreceni utcán álló, ma is a leszármazottak által lakott Kathy-Sárossy-ház.

Hajdúviden található a Forrainagytanya, más néven a gróf Dégenfeld-Kövr-Reichmann-Forrai-kúria, amely a gróf Dégenfeld Gusztáv 800 holdas birtokának központja volt 1880-ig, majd 1945 után a Béke TSZ-é volt. Volt egy Forraikistanya is, amelyet az 1920-as évek elején lebontottak.

Áll még a Léway Márton utcán egy késő klasszicista kúria, amely a dancsházi Gaál család tulajdonát képezte, ma is leszármazott lakja, gazdasá-

gi épületeit mind lebontották, utójára 2014-ben a sarkon álló cselédházat. Ezen utcában található a 19. század első felében épült Ercsey-ház is, amely később csendőrségi épület lett, ma üresen áll.

Az újárósi utca elején álló késő szecessziós Ohrenstein-ház tudógondozó, majd családsegítő

funkciót kapott az államosítása után. Az Ohrenstein család építette a Középkertben, gyümölcsös birtokuk közepén, a mai Hét vezér és Középkert utca között álló villájukat a 20. század elején, később a Bernáth családé lett. Ma üresen áll, kis huszártornyát az 2010-es vihar után le kellett bontani.

Visszaemlékezések szerint kúria volt még a Ferenc-tanyán is, amely Hadházy Ferencé volt. Egykori birtoka Hajdúhadházhoz tartozott, ma Hajdúböszörmény területe, valamint a József úr féle tanyán, ami Hadházy József birtokközpontja volt...

A Jókai utcán állt 2017-ig a Zolnay-kúria, amely L-alakú gádoros, alapincézett épület volt, a 19. század közepén épült, s egy nagy gazdasági udvar

látott el. A család több gazdaházat is birtokolt a városban.

Említést érdemel a Salgótarjáni utcán található késő barokk Vári-ház, amely 1790 körül épült és ma is őrzi eredeti formáját, bár egykori szabadkéményét már beépítették.

HAJDÚDOROG

A lebontott Kömmerling-Harsányi (Hartstein)-kúria a Szállásfölkék északi részén tanyaközpontban épült, itt iskola és kápolna is állt. Lenin, majd a Bocskai TSZ-é volt; a család neogótikus kriptája a temetőben ma is áll, amelyet 2016-ban felújítottak.

Szállásföldön állott még a Mócz-kúria a Mócz-tanyán, kriptával, amelyek már korábban az enyészeté lettek.

Hajdúdorog legszélső utcájában áll szinte teljesen eredeti formában (még a bútorok, kemece a cselédszobában is!) egy kúria; amely 1911-ben épült a gőztéglagyárral együtt. Eredeti építőről csak azt tudni, hogy zsidó földbirtokos volt. (Hartstein?) A téglagyár sikertelen volt, a második újraindítás (1927) után, a gyárat a 1940-es években lebontották, a kúria a földbirtokos B. Tóth család kezébe került és innen már a háború után a még ma is benne lakó családhoz. Az épület utcasortól lentebb áll, eredetileg park vette körül.

A város múzeumaként áll a Jaczkovics utcán a eklektikus-szecessziós Rittersporn-kúria, amely gazdasági udvarából még több épület áll, köztük egy magtár.

Említést érdemel még a város könyvtáraként funkcionáló zsidó kereskedő impozáns polgárház.

HAJDÚNÁNÁS

A nánási Csohány Zsigmond építette azt a klasszicista stílusú udvarházat 1820 körül, amely ma is eredeti szépségében áll a Zrínyi utcán. A család sokat tett a város fejlődéséért, tagjai folyamatosan fontos tisztségeket töltöttek be a város vezetésében, gazdasági életében. Kúriájukat később sem államosították, ma is magántulajdonú lakóház.

Csohány Jenő építette a család másik kúriáját a városban a Tulipán utcán 1850 körül késő klasszicista stílusban, ez az épület már nem kerülte az államosítást, tudógondozó lett belőle, ma üresen áll. Móríc Pál őrzi a családi kúriáját is a városban talál-

ható a Perczel Mór utcán, a hajdúnemesi Móríc család építette a 19. században; mai formájában eklektikus-szecessziós stílusú épületet. Ma óvoda található benne, falán a neves írónak 1970-ben emléktáblát avattak.

Az Arany János utcán áll üresen az egykori klasszicista Tárnoki-kúria, amely kertészeti központként, majd önkormányzati bérlakásokként hasznosították.

Nagyobb gazdaházakkal rendelkezett a Csorvássy család a Kazinczy és Perczel Mór utcákon. Ezek az 1880-as években épültek. A család birtokközpontjában áll a Verestenger-tanyán a kúriájuk, az 1970-es években birtokukon TSZCS létesült.

Díszes neoklasszicista-eklektikus kúriát építtetett Berencsy Gyula 1910 körül a Nikodémusz utcán. Az épülethez nagy gazdasági udvar tartozott, az utolsó cselédházat 2010-ben bontották le, a 2004-ben felújított épületben óvoda működik.

A Csuka-kúria /klasszicista 19. sz./ az Attila utcán csendőrlaktanya volt, ma Napsugár óvoda.

Jelentős épület Jóna-kúria / eklektikus 1900 körül/ a Soós Gábor utcán a felújított magtárral, ma bérlakások találhatók benne. Az utcában még két Jóna-ház áll.

Az Újszőlőben állt Csiha Győző malomtulajdonos díszes kúriája prэшázsal és darálóval, amelyet az 1990-es évek elején lebontottak.

A Baross utcán áll nagy kert közepén istállóval és gazdasági épületekkel egy eklektikus stílusú épület, a Kéki-kúria, ma üres az ingatlan.

Az 1941-es Debreceni Szemlében Igmándy József tanulmánya kerteírásokkal, helymegadással leírja a következő épületeket:

- Szepessy-kúria (1941-ben a város tulajdonában állt)
- Vecsey-kúria (lebontva)
- Nánási Oláh Jakab-kúria (1941-ben állt)
- Igmándy-kúria (1941-ben állt)
- Pénzes-kúria (barokk, 1743) részben lebontva, átalakítva 1941-ben
- Szalay-kúria (barokk, 18.sz.) 1941-ben állt.

Természetesen többi hajdúvárosban is találhatóak még kisebb-nagyobb gazdaházak.

Felsorolt városainkban még további kúriákról és gazdaházakról is lehet tudni, sokuk még áll, jellegzetes város és utcaképként a településeken, bizony sokuk várja sorsuk jobbra fordulását, számuk pedig minden településen fogyatkozik.

Borók Imre

A hunok Attila király halála után

(Csaba királyfi és a székelyek)

AMONDA

Attila hun király halálát követően Attila két fia között harc kezdődött a hatalomért. A nyugati népek Aladárt támogatták, mivel ő egy germán fejedelmesszontól származott. (Krimhilda). A hunok és más keleti népek Csabát támogatták, mivel ő Rékától származott. Véres harc kezdődött, a két tábor közt, melynek végére Csaba és szövetségesei vereséget szenvedtek. Csaba 15000 vitézével Görögországba, majd Szítyaországba vonult. A harcokban nagyon sokan meghaltak, az életben maradt hunok közül háromezren Csige mezejére költöztek, Erdély keleti felére, Csaba királyfi utasítására. Mivel félték a szomszéd népek támadásától, már nem is hunoknak, hanem székelyeknek nevezték magukat. Úgy tartották: a Hadak Újján, vagyis a Tejút, egy hun lovascsapat jön majd a székelyek segítségére, Csaba királyfi vezetésével, ha végső veszedelem fenyegeti őket.

ATTILA HUN KIRÁLY HALÁLA

Gárdonyi Géza A láthatatlan ember című regényében részletesen leírja Attila halálát, temetését, 453 tavaszán. A korabeli külföldi történetírók közül Priszkosz rétor (Kelet-Római Birodalom, vagyis Bizánc) a legmegbízhatóbb. Gárdonyi is az ő leírása alapján dolgozott.

Mint közismert, Attila a nászéjszakáján halt meg. A korabeli leírások mind egyetértenek abban, hogy nem orgyilkosság, vagy merénylet áldozta lett, hanem baleset történt. A leírások szerint vagy agyvérzés, vagy orrvérzés ölte meg a hunok királyát. Csak a száz esztendővel később élt, gót származású történetíró, Jordanes meséli azt, hogy a germán származású királylány, Ildikó ölte meg Attilát, egy fülébe szúrt tüvel.

Azt sem tudjuk bizonyítani, hogy a királyleány germán (gót) származású volt, és Ildikónak hívták. Más források szerint ugyanis Attila új nevének neve Mikolt volt, és ő egy keleti, fehér hun, heftalita származású herceg volt.

ATTILA TEMETÉSE

A hun uralkodó gyászszertartását szintén közismert legendák övezik. Hármass koporsóba (arany, ezüst, vas) temették el, a Tiszában, úgy, hogy elterelték a folyót, majd a temetés után visszaengedték a vizet. Leghűségesebb embereit, szolgáltaikat, lenyilagták, hogy követhessék őt a túlvilágra.

Csak hogy a valóság kissé máshogy fest. A régészek pontosan tudják, hogy a hunok koporsóba temetkeztek ugyan, de sohasem hármass koporsóba. Egyszerű faládákat használtak temetéseiken a hunok. A hármass koporsó mítosza úgy keletkezhetett, hogy a szemfedő szót (latin nyelven ferulum), összetévesztették a hasonló hangzású latin szóval (coperulum) mely koporsót jelent. Ennek alapján gyártottak számos színes leírást a XIX. század első felében, a romantikusok a gyászszertartásról. Tőlük származik az elterelt, majd visszaengedett folyó leírása is. Ez azonban vándormotívum, sok helyen, rengeteg mondanban előfordul még (pl: a mongol Dzsingisz kán temetésénél is). Úgy látszik, ez közismert volt az egész közép-

korban.

Technikailag is kivihetetlen vállalkozás lett volna, elrekeszteni a hatalmas Tiszát, majd gátakon keresztül visszaengedni a vizet. Inkább az lehet a valószínűbb, hogy egy kurgánban, kunhalomban temették el Attilát.

Hogy hol lehet Attila sírja? Senki sem tudhatja igazából.

Körülbelül 20 000 km²-nyi hely jöhet szóba, legalábbis a tudósok és régészek szerint.

- Miért nem találták meg még akkor? - kérdezheti a laikus olvasó. Semmiféle összeesküvés-elmélet, ellenséges indulat nincsen benne. Ezt hamar beláthatjuk, ha belegondolunk abba: a mai, XXI. századi Magyarország teljes területének egynegyedét, mondjuk, hogy csak a Tiszántúlt kellene felásnia, annak a régészeti expedíciónak, ami meg szeretné találni végre Attila végső nyughelyét.

Fotó: Internet

ATTILA GYERMEKEI

Majdnem teljesen bizonyosak lehetünk benne, hogy a hun király, keleti uralkodóhoz méltó módon, háremet tartott. Eszerint sok felesége lehetett, sok gyermeke szülehetett.

Első és főfelesége nem volt más, mint a hun származású Arykan, vagyis Réka. Tőle születtek a trónörökösök: Ellák a legidősebb fiú

Dengizik a középső testvér

Irnek a legifjabb fivér.

Csakis ők hármán, jöhettek szóba a trónutódlást illetően, nekik lehetett esélyük arra, hogy hun király válhasson belőlük.

Attila egyik felesége, akit nem is ismerünk név szerint, gót vagyis germán származású lehetett. Attila egy másik felesége, akit szintén név nélkül említenek meg, minden bizonnyal keletrómai származású hölgy lehetett.

Az sem elképzelhetetlen ugyanakkor, hogy Attila egyik hitvese nyugatrómai származású leány lehetett.

Azt is jól tudjuk, hogy a nyugati hunok, Attila király népe nem szakadt el teljesen a keleti, fehér

hunoktól, akiket más néven heftalita elnevezéssel is ismerünk. Így ilyen előkelő születésű nő is élhetett Attila király háremében.

Annyi azonban bizonyos, hogy a hun nagykirálynak sem Aladár, sem Csaba nevű gyermeke nem létezett. Csak a későbbi krónikás hagyományok teremtették meg őket.

ATTILA UTÓDAI

Attila legidősebb, gyermekei, akik mind Arykantól (Rékától) születtek, immár felnőttkorúak voltak. Attila halála után, az örökési sorrendet mindenben betartva, a legidősebb fiú, Ellák lett a hunok királya. Korábban ő a keleti akatzir törzsek főnöke volt, hogy beletanuljon a kormányzás művészetébe. A források szerint szerény és zárkózott ember volt. Komolynak, de egyben erélytelen férfinak írják le a források. Ő ahhoz ragaszkodott, hogy mint atyjaura idejében, a Hun Birodalom maradjon nagy és egységes, egyetlen ember, a főkirály hatalma alatt.

Csak hogy öccsei, Dengizik és Irnek, hatalom megosztást szerettek volna elérni. Korábban is akadt ilyesmire példa a hun történelem folyamán, elég ha csak Buda és Attila históriájára gondolunk. A fiatalabb fivérek fellázdak bátyjuk hatalma ellen. A források elégtelensége miatt, azt se tudhatjuk, megmaradt-e az érdeklentét a politika szintjén, vagy pedig még fegyveres összecsapás is kitört. Az viszont ismert, hogy a trónviszály idején a gótok Ellákot támogatták, míg a gepidák és a szkírek népe Dengizik álláspontját képviselte.

Végül kénytelen-kelletlen ugyan, ámde megosztották a hatalmon, a királyfiak lázadása után.

Ellák maradt a hunok királya, az ő hatalma alá került szinte a teljes Kárpát-medence. Neki kellett biztosítania a hunok teljes uralmát. Ez annál is nehezebbnek bizonyult, hiszen a germán és kelta származású törzsek, ebben az időben már, többségben voltak a Kárpát-medencében. Ezenkívül neki kellett elhárítania a Nyugatrómai Birodalom törekvését is, mely arra irányult, hogy visszaszerezze a hunoktól egykori tartományukat, Pannóniát (a mai Dunántúlt).

Dengizik lett a hunok nyugati szárnyának főnöke, hatalma alá került a birodalom déli része, a nyugati Szerémségtől (A Duna és a Száva-folyó köze), egészen a Fekete-tengerig, Pontusz vidékéig. Hatalma egészen a Dnyeper folyóig ért. Átvette a szarmaták népe és szláv törzsek fölötti hatalmat. Alkirályságát úgy ismerték a kortárs történetírók, mint Altin Ordu: vagyis Aranyhorda! Neki kellett elhárítania a Keletrómai Birodalom, vagyis Bizánc meg-megújuló fenyegetését is. Igen kemény ellenfelek bizonyultak.

Irnek kapta meg a hunok keleti szárnyának főnökségét. Saját hatalma egészen a Volgáig kiterjedt, keleti irányba. Neki is megvolt a maga feladata: fel kellett tartóztatnia az onogur és török törzsek jelentette veszélyt. Ezek ugyanis meg-meg-támadták portyáikkal a hunok keleti birtokait, a Volgán innen. Ezt leghatékonyabban úgy tudta megvalósítani Irnek alkirály, hogy átvette a keleti törzsek feletti hatalmat.

LÁZADÁS AZ ATTILA-FIAK ELLEN

Ekkor azonban váratlan fordulat következett be. Újabb, halálos veszély támadt, nem a birodalmon kívülről érkezett a fenyegetés, hanem váratlan oldalról, a királyságon belülről.

A különféle germán törzsek és népek uralkodói és törzsfőnökei azt a következtetést vonták le a fiatalabb Attila-fiak sikeres lázadásából, hogy Ellák, a főkirály hatalma megrendült. Úgy gondolták, itt lenne az ideje annak, hogy megszabaduljanak a hunok birodalmától. Távlati céljaik között szerepelt a még mindig gazdag Pannónia megszerzése is.

A lázadás résztvevői között akadtak germánok, szarmaták, herulok, rúgiak, szkírek, kvádok egyaránt. Ardarik király a gepidák népét vezette. Ők voltak a fő lázadók. Edeko és fia, Hunvulf királyok irányítása alatt a szkírek is csatlakoztak, akár csak Hunimund király és a szvévek, vagy Halarik király és kvádjai is.

Meg kell jegyezni azonban, hogy egyes törzsek vagy nemzetségek kitartottak a lázadó népek közül is a hunok mellett. Az Attila-fiaknak nem maradt más lehetőségük, mint az, hogy fegyverrel verjék le a fenyegető germán lázadást.

CSATA A NEDAO-FOLYÓ MELLETT

Hatalmas ellenséges gyűrű vette körül immár a hunokat. Mindössze az volt a szerencsésük, hogy nem minden ellenségük lázadt fel ellenük egyszerre. Meg kellett próbálniuk a hunoknak egymás után leverni a lázadó népeket, törzseket, vezéreket, nemzetségeket.

Erre azonban már nem maradt elegendő idejük. A döntő csata a közelebből ismeretlen Nedao folyó mellett következett be, 454 nyarán, de az is lehet, hogy egy esztendővel később. A Nedao folyót a legtöbb kutató valahová a Szerémség területére teszi.

A hunokat maga a nagykirály, Ellák vezette. Nem parancsolhatott az egész hun haderőnek, legfeljebb a nyugati hun szárny katonáinak. A főkirály katonáinak létszáma nem haladhatta meg a 25-30 ezer harcost sem. Ellák segédcapatai között egyaránt akadtak irániak és alánok, rúgiak és szkírek is, ámde csak töredékek.

A germán és kelta lázadó törzsek, népek tagjai többen voltak. Ráadásul vezérek, királyaik évtizedek óta hun irányítás alatt harcoltak, igen jól kiismerték már a hunok taktikáját, hadicselét, harcmódorukat is.

Így aztán nem volt olyan nagy csoda, hogy kiharaszálva létszámfölényüket, legyőzték a hunokat és Ellákot. A hun nagykirály, csapatai döntő többségével együtt, maga is holtan maradt a csatatéren.

A csatavesztés után felbolydult minden: a népek ide-oda költöztek, menekültek.

Úgy is lehetne mondani: azok a germán népek, akik a hunok helyére költöztek be, biztosan győztek a Nedao folyónál.

Azok a germán néptörzsek, akik máshová menekültek el, többek között a Keletrómai Birodalom területére kéreztettek be, bizonyára a vesztes oldalon harcoltak.

A Nedao mellett nemcsak a hunok nagykirálya pusztult el, ám a hunok európai birodalmi pozíciója is megrendült. A hunok hite semmisült meg a saját legyőzhetetlenségükben.

CSATA A BOILA FOLYÓ MELLETT

A hunok által legyőzött legnagyobb germán nép, vagyis a keleti gótok, eleddig nem vettek részt a lázadásban. Csak most látták elérkezettnek az időt a zendülésre. Valamir királyuk és az ő két testvére lázadt fel a hunok ellen. 469-ben a keleti gótok a hunok helyébe szerettek volna kerülni, s megütköz-

tek a hunok egykori alattvalóival, a lázadó szkírek és szarmaták, herulok s rúgiak, kvádok és más germánok harcosaival. A gótok győztek és szétszórták a lázadókat. Azok a Keletrómai Birodalom fennhatósága alá menekültek. Maguk a hunok, lassanként megkezdték a Kárpát-medence kiürítését.

Vitathatatlanul a gótok lettek immár az egykori Hun Birodalom területének legnagyobb birtokosai, urai. Ám óriási gyepek, üres területek maradtak az egyes népek között szabadon. Ilyen volt többek között a mai Duna-Tisza köze is.

A HUNOK ÚJ KIRÁLYA

Ellák király (453-455) halála után Dengizik lett a hunok uralkodója (455-469). Szívós és erőszakos embernek írják le a forrásokban. Hirtelen haragú és vérmes személy volt. Erőszakos és indulatos uralkodó lett. Vakmerő és megfontolatlan volt ugyan, de bátor és merész is. Inkább tűnt kiváló lovaskapitánynak, mint államszervező uralkodónak. Hiányzott neki atyja kancelláriája, szervezete, államának irányítása. A megfontoltság és a megfelelő előkészület Dengizikből.

Fotó: Internet

Neve azt jelentette: „déli szél”, „tengeri szél”, „pusztai szél”. Ez az elnevezés hasonlít, a sokkal későbbi mongol Dzsingisz kán nevéhez is.

Megosztozott a hatalmon öcsével, Irnekkel. A hunok két csoportja így megint elkülönült egymástól. Dengizik uralta a hunok nyugati szárnyát, a Havasalföldön, a Prut folyóig. Legfőbb központja jól védhető helyen állt, a Duna-deltában. Északon a mai csángók vidékéig ért a birodalma.

Irnék lett a hunok keleti része. Birodalma a Prut és a Dnyeszter folyók közötti pusztán terült el. A hunok új birodalmát egyszerre fenyegették külső nehézségek (a rokon onogur és török lovasnépek támadásai) és belső bonyodalmak (kiderült, támadó háborúkra sincsen már elegendő erejük). A testvérek fő célkitűzése nem lehetett más: mint visszaszerezni atyjuk, Attila király birodalmát; megbüntetni a lázadó germán népeket és törzseket; s elismertetni uralmukat mind a Keletrómai, mind pedig a Nyugatrómai Birodalom uralkodójával.

Dengizik nem használta ki a germán törzsek, népek egymás közötti ellentétét. Nem a lázadó gepidákat támadta meg, mivel először a még min-

dig a Kárpát-medencében élő hun maradványokat szerette volna kimenteni. Ámde hamar kiderült, egyenlőtlen a harc,

Dengizik hasonló helyzetben találta magát, mint később Corvin János, Mátyás király halála után. Látszólag még óriási hatalom birtokosa volt, de senki sem akart már engedelmességni neki.

DENGIZIK HADJÁRATAI

Dengizik úgy számolhatott: hogyha legyőzi leg-erősebb versenytársait, a keleti gótokat, még visszaállíthatja Atilla egész birodalma felett a hunok hatalmát. Ehhez elsősorban is le kellett győznie a keleti gótokat, Valamir királyukkal egyetemben. Ezért először megtámadta őket. A hunok rajtaütöttek a Szerémségen. A gótok kitértek a döntő összecsapás elől. Csak akkor támadtak, mikor nekik kedvező volt. A gótok győztek, többséget s megfutatózták a hunokat. Itt és ekkor, 456-457-ben derült ki, néhány tízezer hun harcos ereje már nem elegendő a hódítások visszaállításához. Ebbe természetesen nem nyugodhatott bele a hun uralkodó. Amikor a gótok szorongatni kezd-

ték a még Kárpát-medencében kitartó hun törzseket, töredékeket, a segítségükre kellett sietnie. 459-ben Dengizik megint vereséget szenvedett a keleti gótoktól, ám legalább a hun törzseket, nemzetségeket sikerült kimentenie, együtt tértek vissza keletre a Kárpát-medencéből.

Ezek után már nem a gótokkal háborúzott, hanem a kelet-rómaiakkal. Ennek oka az volt, hogy Dengizik maga is szerette volna megkapni azokat az adókat, kincseket, váltságdíjakat, melyet annak idején Attila király megszerzett a bizánciaktól. Dengizik egy Hormizdak nevű alvezérét küldte el portyázni 466-ban, de az vereséget szenvedett.

Egy esztendővel később, bosszút szeretett volna állni a megáláztatásért. Éves adó fizetését követelték a bizánciaktól. A keletrómaiak becsalták a hunokból és keleti gótokból álló támadó sereget egy hegyszorosba, és körülvették. Nem támadtak rájuk, csak kitérgetéssel győztek. A bizánciak csak akkor engedték el a csapdába esett sereget, mikor azok már mindent vállaltak. A kelet-rómaiak egymásra uszították a gótokat és a hunokat, karba tett kézzel nézték, hogyan mészárolják le egymást.

Erre a megaláztatásra már Dengiziknek, a hun főkirálynak kellett válaszolnia. Meg is tette ezt, 468-469 fordulóján. Személyesen vezette a támadó sereget. Nem diadalmas hadjárat volt ez már, pláne nem hódítás. Kétségbeesett kísérlet, vállalkozás volt ez, melynek egyetlen célja volt már: rákényszeríteni a kelet-rómaiakat a hunok maradék hatalmának elismerésére, adózás helyett immár beérték volna az ajándékokkal is. A bizánci hadvezér legyőzte a hunokat. Dengizik maga is elesett. Fejét a győztesek kitzűzték Bizánc kapujára.

IRNEK LETT A HUN KIRÁLY (469-506?)

Dengizik halála után egy békésebb hajlamú ember, az öccse, Irnek került a hun királyok trónjára. Elveszítette a Dontól keletre elterülő hun földet. Őt még ellenségei, az onogurok is elfogadták uralkodónak. Bemeneült a Kis-Szkitiának is nevezett területre, a mai Dobruzsába. A hunok a partmenti Dácia vidékét szállták meg, a Vit, az Iszker, a Lom folyók tájékát. Irnek hun léte, keletrómai határőrszolgálatot vállalt el, bizánci zsoldban.

Attila hun király leszármazottai több pusztai államot is megalapítottak a kelet-európai sztyep-pén és a Kaukázusban. Ellák utódai alapították meg az utrigur hun törzs államát, a Dontól keletre, Pontusz vidékén. Dengizik utódai alapították meg a kutrigur hun törzs országát a Don folyótól nyugatra, a Pontusz mocsaras tájékán. Irnek utódai alapították meg a Don folyónál, majd később a Krímben, Herszon és Kercs környékén, a Keremi Horda államát. Irnekről azt tartja a tudomány, hogy ő alapította meg az Előbolgár vagy Onogur Birodalmat. Mindenesetre Irnek neve szerepel még a híres-neves óbolgár királylistán is.

ATTILA TÁVOLABBI UTÓDAI

Jusztinianusz, a jeles kelet-római császár és felesége, a nagy hírű Theodóra bizánci császárné uralkodása alatt élt az a hun férfit, akit Mundus néven tartottak számon. Giesm hun herceg fia, Attila király unokája volt, a keletrómai történetírók évkönyvei szerint. Eredeti hun neve nem volt más, mint Mundusok. Zsoldosvezérként szolgálta azt, aki éppen szolgálatába fogadta. Azokért harcolt, aki megfizették őt és hadseregét. Nem volt neki se istene, sem pedig hazája, csakis a két erős karja,

meg a kardja. Különböző időpontokban szolgálta a gót királyokat, és a nyugatrómai uralkodókat, sőt a kelet-római császárokat is, sokszor akár egymás ellen is. Irányította a neves Belisariosz hadvezér seregét, annak felesége, a hírhedt Antonina úrnő felkérésére. 532-ben segített levérni a híres-nevezetes Nika-lázadást is, Konstantinápolyban, a tekintélyes Narsész hadvezérnek. Végül néhány esztendő múlva, 536-ban esett el, hűségesen küzdve Jusztinianuszért és Bizáncért. A keleti gótok ölték meg, vitéz harcok után. Innentől már az is előfordul a különböző történetírók könyveinek lapjain, hogy különböző neveken szerepeltetik az azonos, hun népet. Ámde az is megtörténik, hogy azonos, hun néven szerepeltetnek különböző népeket. Körülbelül itt ér véget, Attila hun király leszármazottainak története. A bizonyított tényeken túl tűnnek fel a legendák.

ONOGUROK ÉS AVAROK A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

460 körül egy újabb, nagy népvándorlási hullám érte el a Kárpát-medencét. Az avarok megverték a szabiákat, azok pedig ráestek az onogurokra. A szabiákat a magyar történelemben zavartú aszfalu néven ismerik. (Rendíthetetlen szabiák). Ők vetettek véget az onogurok hatálatlan hatalmának keleten. Az onogurok már a török népek közé tartoztak. Az avar fenyegetés hatására, maguk is továbbálltak, és átkeltek a Volgán. 463 környékén érkeztek meg a kelet-európai sztyeppékre. Ők vették át a hunok kezéből az irányítást.

Az avar kagán volt népének legfőbb előjárója. Alattvalói közé csakis az eredeti avarok tartozhattak. Helyettese, a tudon, a behódolt népek irányításával lett megbízva, és az adókat szedte be tőlük. Egyben ő volt a nyugati országrész ura is.

A harmadik avar főméltóság, nem volt más, mint a jugurru, ő volt az avar kagán főhadvezére. A jugurru népe közé olyan onogurok is tartoztak, akik Kovrat kán halála után, beköltöztek avar fennhatóság alá, a Kárpát-medencébe. Így próbálták meg elkerülni a kazárok hódítását.

A negyedik avar tisztségviselő a sad volt. Ő a mindenkor uralkodó trónörököse volt. Kiskagánnak is nevezték.

Az ötödik, egyben utolsó avar főméltóság a tarchán volt (magyar nyelven: tárkány). Ő felelt a keleti országrész biztonságáért.

Azt, hogy milyen szélsébesen érkeztek meg Ázsiából az avarok Európába, jól mutatja, hogy kínai források szerint, 552-ben még az Altáj-hegységben vándoroltak, foglalkoztak állattenyésztéssel.

Alig tíz esztendő múlva, 562-ben, már a Duna-delta népei között említik meg az avarokat a bizánci források.

Mindössze újabb öt esztendő telt el, és 568-ban, az avarok immár a teljes Kárpát-medencét elvették a longobárdoktól és a gepidáktól.

KOVRAT KÁN LESZÁRMAZOTTAINAK EREDETMONDÁJA

A Duló-nemzettségbe tartozó Kovrat kán bolgártörök uralkodó volt, aki a Volga folyó tájékán vezette az Előbolgár (Onogur) Birodalmat (581-641). Róla terjedt el a következő történet:

Kovrat a halálos ágyán meghagyta fiainak, hogy tartsanak össze, akkor legyőzhetetlenek maradnak. Hasonlóan ahhoz, ahogyan őt, egybenyaláboltt nyílvesszőt eltörni nagyon nehéz dolog, de egyenként könnyen elroppanthatóak. Fiai azonban nem hallgattak bölcs apjukra. Kovrat kán halála után, mind a népe, mind pedig a birodalma öt különböző részre szakadt.

Ennek a mondának az a igazságmagya, hogy a kazárok támadásai nyomán az Óbolgár Birodalom nem kevesebb, mint öt önálló részre vált külön.

Batbaján kán, vagyis a legidősebb fivér, behódolt a támadó kazároknak. Ő és a népe a Fekete-tenger partján maradt. Batbaján alapította meg a Kaukázusi Bolgárországot. Ez még mind a mai napig is létezik, csak Balkáriának hívják a kicsiny államalakulatot a hegyek között.

Kotrag kán, a második fivér, átkelt embereivel együtt a Don folyón. Ő alapította meg a Volgai Bolgárországot, ami a környék egyik legnagyobb hatalma lett. Csak a mongolok támadása pusztította el ezt az államalakulatot, 1236-ban.

Aszparuch kán, a harmadik, azaz a középső testvér csapatai élén, átkelt az Al-Dunán, majd később megalapította a Dunai Bolgárországot, a mai Bulgária közvetlen elődjét.

Kuber fejedelem, a negyedik fivér, az uralma alá tartozó törzsekkel együtt, Pannóniába költözött, az avarok uralma alá, a mai Szeged és a Dél-Alföld vidékére. Innen később ezek az onogurok, előbolgárok Görögországba, Szaloniki vidékére vándoroltak.

Alzec vezér, az utolsó fivér, a legfiatalabb testvér, Ravenna és Pentapolisz itáliai vidékére vándorolt nemzetségeivel, majd itt, a Pó folyó vidékén telepedtek le, és alapították meg államukat.

A hűgukat Huba néven tartják számon a források. Ő a kazár uralkodó felesége lett, kényszerből.

A SZÉKELY KÉRDÉS

A magyar őstörténet egyik legfontosabb, egyben legellentmondásosabb kérdése nem más, mint Csaba királyfi népének, a székelyeknek az eredete. Úgy is megfogalmazhatnánk: Ki volt az a Csaba királyfi, akit a székelyek ősapjuknak tekintenek? Még a szaktörténészek sem tudnak egységes álláspontot kialakítani, nemhogy a laikusok. Annyi azért teljesen bizonyos: a székelyek mindig is magyar nyelven beszéltek.

(a nyelvcsere utaló jelek egyértelműen hiányoznak)

Speciális, határvédő funkciót láttak el a magyar történelem folyamán.

Sajátos, könnyűlovas harcmódot nagyon sokáig fennmaradt.

Külön írásuk volt, a székely rovásírás.

Hármas társadalmi tagozódásuk szokatlanul állandónak bizonyult.

(gyalogosok vagy közszekelyek, könnyűlovasok azaz a lófők, valamint az előkelők, primorok)

A székelyek nemekre és ágakra való tagolódása erős törökös hatást mutatott.

(Hagyományosan hat nemzetségre tagolódtak, ezen belül pedig négy-négy ágra oszlottak.)

Elméletek léteznek velük kapcsolatban, bizonyosságok azonban nem.

Abban sem egyeznek meg a vélemények, hogy a székely név milyen funkciót takar.

Egyes szaktörténészek népnévként értelmezik a székely elnevezést, mások szerint foglalkozásnév. Más történészek és emlékirók helynévből származtatják, vagy azt mondják, ez egy törzsnévből származik. Néhányan úgy érvelnek, hogy egy méltóságnév takar a székely elnevezés, más szerzők szerint ez a határőrökre vonatkozik.

Maguk a székelyek úgy vélekednek, hogy ők az ősfoglalói Erdélynek. Más, főleg román történészek szerint csak betelepítettek őket. Vagy tudatosan és szervezeten, vagy önkéntesen vándoroltak jelenlegi lakóhelyükre. Az mindenesetre biztos, ők voltak az első foglalkók, akik letek, hogy még a magyar honfoglalást is megelőzték.

Az utóbbi időkben elterjedt, új elmélet szerint, tudatosan megszervezett, mesterségesen kialakított, egyedi határvédelmi feladatot teljesítő törzs utódai a székelyek.

Ahány történész, szinte annyi vélemény létezik arról, hogy milyen nép leszármazottai a székelyek. A leggyakoribb s legmeggyőzőbb elmélet szerint, melyet a székelyek maguk is vallanak, ők a hunok leszármazottai. Így ők magyaroknak érzik magukat.

Más kutatók azt állítják róluk, hogy inkább török (türk) eredetűek. Ez egy hatalmas népcsoport, több tucatnyi egykori pusztai nép alkotta. Így felmerült már az is a hozzáértők között, hogy az onogur (bolgártörök) törzsszövetség és az avar nép utódai lennének, vagy akár az eszlik nemzetség sőt még a kabar törzsi származás lehetősége is felbukkant. Ám származattak már őket a szabiárok (szavárdoktól) és a besenyőktől, a mongoloiktól és a szkítáktól is.

Egyes román történészekben még az is felmerült, hogy a székelyek a gótok és gepidák leszármazottai lennének.

Azt a Csiglemezőt, ahol a Csaba-monda szerint a székelyek meghűződtek, sikerült már területileg azonosítani: ez nem más, mint a Budzsák nevű terület, a mai Dobruzsától északra. Ennek a történelmi vidéknek a déli határát a Duna-delta jelenti, nyugati határát a Kárpátok bérci képezik, keleti határát pedig a Bug folyó jelzi.

A CSABA-MONDA: LEGENDÁK ÉS VALÓSÁGOS RÉSZLETEK

Amennyire vita tárgya, hogy honnan származnak a székelyek, ugyanannyira kérdéses az is, hogy ki volt Csaba királyfi

A legerjedtebb elmélet szerint Csaba királyfi alakjában három különböző személy ötvöződött össze, vagyis Csaba monda személye három történelmi alak egybeemosása. Ők létező székelyek voltak ugyan, ám különböző időben éltek.

Az első Irnek, akit korábban már említettem. Ő Attila hun király legkisebb fia volt, az V. század folyamán élt.

Arról lett nevezetes, hogy atyja halála után megszervezte az Onogur azaz az Előbolgár Birodalmat. Az óbolgár királylistán is feltűnik személye, és őt tekintették az onogur uralkodók saját ősapjuknak. Sajátos, könnyűlovas harcmódot nagyon sokáig fennmaradt. Külön írásuk volt, a székely rovásírás. Hármas társadalmi tagozódásuk szokatlanul állandónak bizonyult.

Azt kell tudni, hogy 665-ben a kazár támadá-

sok szétverték az Onogur (Előbolgár) Birodalmat. Az onogur nép emiatt öt különböző részre szakadt szét. A negyedik fiú, Kuber és népe az avarokhoz költözött be, a Kárpát-medencébe. Az avarok Kuber népét a Tiszától keletre, a mai Erdély területén telepítették le.

A harmadik olyan történelmi alak, aki odaköltöcsönözött Csaba királyfinak a nevét, nem volt más, mint Csaba magyar vezér, a jenő honfoglaló törzs főnöke, aki a X. században élt.

Árpád unokája, Zoltán magyar fejedelem halála után, Fajsz került a magyarok élére. Azonban az augsburgi csatavesztés miatt, 955 körül, belharcok törtek ki, Taksony, a későbbi magyar uralkodó és Fajsz nagyfejedelem között. Végül Taksony győzelmet aratott, ő vette át az irányítást a magyarok felett. Csabának és népének, törzsének, akik bizonyára Fajszot támogatták, bizánci, görög területre kellett menekülniük, a Vardar folyó völgyébe. Ők lettek a vendarióta törkök, ahogy a bizánciak nevezték őket. A jenő törzs maradéka – nők, gyermekek, öregek – menekedtek kerestek Békés megyében. Kuber és Csaba népe összeolvadt, így keletkeztek a székelyek.

A KRÓNIKÁS HAGYOMÁNY ÉS CSABA KIRÁLYFI ALAKJA A MAGYAR TÖRTÉNETÍRÓKNÁL

A magyar történetírók és történészek műveikben más hagyományokról is beszámoltak Csaba személyével kapcsolatban. Anonymus szerint. Csaba előkelő úr, ispán volt Szent István idején. Ő volt Aba Sámuel király édesapja. Ennek a Csabának Pata vezér volt a nagyapja, Taksony és Géza fejedelem ideje alatt. Ha ez igaz, Csaba kabar származású előkelő volt. A kabarok a Vág és a Nyitra, a Garam vidékén; meg Biharországban, a Nyír-ségben, a Fehér-Körös és a Tisza vidékén; az Al-Dunánál, a Tiszától a Karasu-folyóig, a későbbi Keve és Krassó vármegye tájékán kaptak szállást, a Dukátus területén. Ők voltak a fekete magyarok. Utódaiknak sejtik a palócokat.

Kézai Simon művében, a Magyarok Krónikájában találhatjuk meg a legteljesebb összefoglalását a hun-magyar mondáknak. Ő tette meg Csaba királyfit Attila fiának.

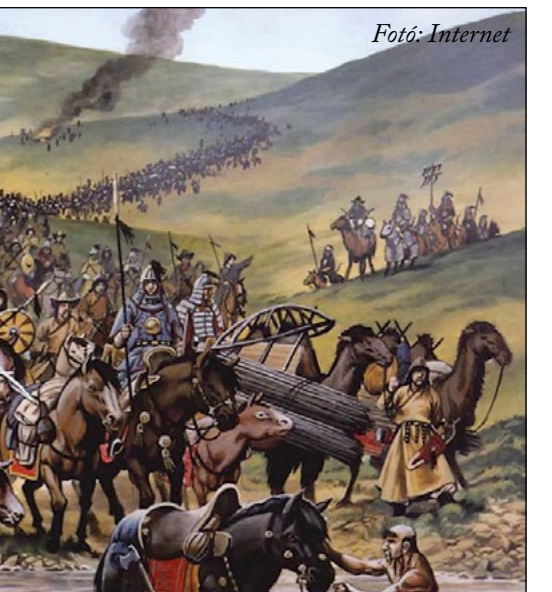
Mór Elemér nyelvtudós szerint: Csaba létező személy volt ugyan, de legendás alak, akinek több személy cselekedeteit tulajdonították.

Dümmerth Dezső történész szerint: csakis a székelységnek maradt fenn a Csaba-monda. Cáfolja azt, hogy Csaba Attila hun király fia lett volna. Elismeri viszont, hogy Attila egyik fia visszament Görögországba.

Makkay János szerint: Attila nem hun uralkodó volt, az Isten Ostora, hanem egy avar fejedelem. A frank évkönyvek leírják: 796-ban, Attila avar kagán halála után, fiai között testvérháború tört ki. Aladár és Csaba csatároztak a hatalomért. A vesztes Csaba a bolgárok szolgálatába szegődött. A Csaba-magyarok Makkay János szerint, így tulajdonképpen kései avarok voltak.

Ennek az elméletnek is megvan a maga igazságmagya. A hétszáz éves utolsó évtizedében tényleg háborúvá fajult az avar uralkodó, a kagán, és helyettese, vagyis a jugurru ellentéte a Tiszántúlon. A belháború azzal zárult le, hogy mind a kagán, mind pedig az ellensége, a jugurru meghalt. A viszály előtt, 791-ben, a frankok még hiába támadták meg az avarokat, az Enns folyó mentén. Az gyepprendszer még nem tette a frankok számára lehetővé a benyomulást az avarok szállásterületére. Az avar hatalmi válság tette szabaddá az utat az előtt, hogy a frankok és Nagy Károly császár meghódíthassák az egykori római Pannónia területét.

Néhány esztendővel később (795-ben), a harmadik avar főméltóság, a tudon is meghódolt a frankoknak. Ennek oka az az, hogy Krum bolgár

uralkodó megtámadta az avarok keleti birtokait. A tudon még a kereszténységet is felvette kétségbeesésében. A tudon vezetésével a frankok betörték az avar pusztákra, és kirabolták a fejedelmi kincstárat. Később az erőszakos terítés miatt a tudon még is fellázadt, felkelését azonban leverték, őt magát pedig kivégezték a frankok.

Ekkor, 803-ban avatkozott be a viszályba ismét Krum bolgár kán, aki a hadjáratával megsemmisítő vereséget mért az avarokra a Tiszántúlon. Egy avar néprész, törzs, nemzetség, keletre menekült Krum bolgár kán elől, állítólag Csaba vezér irányítása alatt.

Az avarok visszavárták még őket, mint ahogy a hun utód, Árpád magyar fejedelmet is, a székelyek. Az avarokat utoljára 822-ben említették meg Pannónia területén a frank évkönyvek. A magyarok 862-ben vezettek először portyázó hadjáratot a Kárpát-medencébe. Innen már nincs is olyan messi a magyar honfoglalás hagyományos dátuma: 896.

A székelyek emlékezetében, mondáiban, megőrződött Csaba hun királyfi emlékezete, bárki is legyen ő valójában.

A magyarok szinte az egyetlen olyan nép Európában, akik nagy történelmi személyiségnek tartják, tisztelik Attila hun királyt. Nem a kegyetlen és barbár hódító, az „Isten Ostorát” látják benne, mint a nyugat-európaiak, hanem a nagy formátumú uralkodót, fejedelmet, világhódító, akit királyi házuk, a magyar Árpád-ház ősei között tisztelt.

Mester Béla

Valóban örült volt-e Johanna?

Egy 16. századi gyilkosság anatómiája.

Előre is elnézést kérünk az olvasótól, de egy nagyon érdekes, mondhatni világtörténelmi esemény logikus bemutatásához, a téma kifejtése, érthetővé tétele és a világos okfejtés miatt a sok név és évszám közlése elengedhetetlen. Technikai megjegyzésként közöljük, hogy a zárójeles részben, ha uralkodókról van szó, akkor az illető uralkodási dátumait közöljük, ha nem királyokról van szó, abban az esetben a születési és halálozási dátumot adjuk meg.

Fotó: Internet

Az alábbi írásban az olvasó számára azt tisztázzuk először, hogy kiről nem szól a cikkünk.

1./ A magyar történelemből ismert Johanna, aki András felesége volt, és 1343-tól Nápoly királynője. András herceg, Károly Róbert királyunk kisebbik fia volt, akit nápolyi összeesküvők 1345. szeptember 18-án megöltek. A gyilkosságban Johanna egyértelműen bűnrészes volt.

2./ Volt még egy Johanna nevű nápolyi királynő (1414-1435), de ő, amint látjuk már a XV. században uralkodott.

3./ Navarrai I. Johanna (1274-1305), 1285-től IV. (Szép) Fülöp (1285-1314), felesége, és így francia királyné. Ő volt X. Lajos, I. János, V. Fülöp, IV. Károly édesanyja.

4./ Szent Johanna, ismertebb nevén Jeanne d'Arc (1412-1431. május 30. Rouen), Franciaország nemzeti hőse.

Ezzel voltaképpen elérkeztünk a főszereplőnkhez, a spanyol Johannához. Johannát nagyon sok jelzővel ellátták, ami az elmeállapotára vonatkozik: örült, elmebeteg, skizofrén, bolond, nekrofil (sic!), depressziós, melankolikus, pszichózisban szenvedő stb. Mindez onnan ered, hogy a történészek szakmunkáikban, kortörténeti összefoglalóikban, országtörténeti áttekintésükben és még lehetne sorolni a publikációs formákat, tehát mindazokban a művekben, amelyekben a spanyol történelem korai részével foglalkoznak, és megemlítik Johanna nevét, automatikusan veszik át egymástól ezeket a dehonesztáló, minősítő jelzőket, anélkül,

hogy a dolgoknak alaposan utánanéznének és egy kicsit logikusan elgondolkodnának, netán más szakemberekkel konzultálnának (esetünkben orvosok!). Azután az történik, hogy nehegy ugyan az a kifejezést használják, mint a kollégáik, ezért adott jelenségekre szinonimákat keresnek, csak úgy önkényesen, miközben nincsenek tisztában vele, hogy ezek a jelzők, kifejezések olykor egymástól teljesen eltérő betegségeket jelölnek!

A XV. századi két nagy spanyol államban, Kasztília-Leónban és Aragóniában a Trastámaradinaszia két rokon ága uralkodott. Az előbbieken Izabella (1474-1504), az utóbbiban Ferdinánd (1479-1516). 1469. október 19-én kötöttek házasságot Valladolidban. 1479-ben létrehozták az egységes Spanyolországot, amelyhez a Pireneusi-félsziget nagyobb része mellett 1492-től Granada, a Baleárok, Szardínia, Szicília, 1504-től a Nápolyi Királyság, 1512-től a Navarrai Királyság egy része tartozott. VI. Sándor pápától 1496-ban a „Katolikus királyok” címet kapták. Tíz gyermekük született, Johanna volt a harmadik a sorban. A másodszülött Juan volt a trónörökös, de ő 1497. október 4-én meghalt anélkül, hogy gyermeke született volna. Így az elsőszülött lány, Izabella lépett előre a trónöröklésben, de ő gyermekágyi lázban elhunyt 1498. augusztus 25-én. Igen ám, de neki született egy fia második férjétől I. Manuel portugál királytól, három nappal az anyja halála előtt: Miguel. Most ez a kisfiú lett a spanyol trón várományosa. Ám Miguel nem egészen két évesen, 1500. július 20-án távozott az élők sorából. Így a már Burgundia hercegnőjeként, a spanyol királyi pár harmadszülött gyermekeként, Johanna vált a trónörökösévé, húszévesen. Johanna 1479 november 6-án született Toledóban. Gyermekkoráról annyit tudunk a spanyol történetészekről, hogy egyháziak nevelték, és oktatták, testvéreivel együtt. Már korán feltűnt komolyságával, zárkózottságával. A kortársak szerint alacsony termetű, törekeny, karcsú volt, nagy sötét szemekkel, vörös-szőke hajjal. Érzékeny és érzéki volt, rendkívüli szépséggel rendelkezett. Jó testi egészségnek és kondíciónak örvendett. Polykónyan beszélt latinul, olaszul és németül, házasságkötése után megtanult még franciául (!) is. A zene volt a kedvenc tárgya, nagyon jól játszott két hangszeren (a vihuela nevű gitárszerű, vonóval és pengetéssel megszólaltatható húros hangszeren, és a clavichord nevű, a zongora egyik elődjének tekinthető billentyűs hangszeren). Ismerete a kortárs klasszikusokat és a humanista tudós Rotterdami Erasmusszal levelezett filozófiai témákról. És nem csupán Erasmus csodálta magas intelligenciáját.

Most tekintsünk vissza az

időben, megvizsgálva azt, hogy hogyan alakult Johanna magánélete. 1493-ban Johanna szülei és I. Miksa német-római császár (1493-1519) szövetséget kötöttek, melynek része volt gyermekeik eljegyzése: Johanna - Fülöp, Juan - Ausztriai Margit. Ezek az eljegyzések, később házasságkötések tisztán politikai okokból jöttek létre, a franciák ellen. 1496 szeptemberében érkezett Johanna a Burgundi Hercegségbe. Amikor 1496. október 20-án találkoztak, hevesen egymásba szerettek, és még aznap egy kolostori káplán össze is adta őket. Házasságuk nagyon boldog volt, kölcsönösen szerették egymást. Bár Fülöpnek az udvarhölgyek iránti érdeklődése Johannát féltékenyvé tette, volt némi civakodás közöttük emiatt. Házasságukból hat gyermek született, két fiú, akik később német-római császárok lettek (V. Károly, I. Ferdinánd) és négy lány, akik királynék lettek.

Amint fentebb láttuk (Miguel halálával), 1500-ban Johanna mint asztúriai fejedelemné, a spanyol trón várományosa lett. Még abban az évben hazautaztak Németalföldről Spanyolországba, és 1502. május 22-én a toledói katedrálisban lettek a cortes, a kasztíliai rendi gyűlés előtt a megfelelő esküket, így a cortes trónörökösöknek (!) ismerte el őket. 1504. november 26-án meghalt Kasztíliai Izabella, rákban. Izabella a végrendeletében Johannát jelölte meg örökösének. A kasztíliai cortes elismerte Johannát és férjét Fülöpöt új királyoknak. De! Johanna apja ugyan őt Kasztília királynőjének nyilvánította, de a hatalmat, mint régens Ferdinánd akarta gyakorolni. Hogy mennyire nem akarta átengedni a hatalmat

Fotó: Internet

sem Fülöpnek, sem fiának Károlynak (ha nagykorú lesz), egyáltalán a Habsburgoknak, abból is látható, hogy 1505-ben újabb házasságot kötött. XII. Lajos unokahúgát, Germaine Foix-t vette feleségül, hogy fiú utóda legyen. Ezen vágya teljesült is 1509. május 3-án Juan infáns megszületésével, aki így Johannát megelőzve lett a spanyol koronák várományosa. De Ferdinánd reménye még aznap, a kisfiú halálával szertefoszlott. Fülöp viszont nem volt hajlandó a hatalmáról lemondani, így hosszú tárgyalás után létrejött a Salamanca-i megegyezés, 1505. november 24-én, ami szerint Fülöp és Johanna Kasztília királyaként lett elismerve Ferdinánd részéről, azzal a kikötéssel, hogy Ferdinánd állandó régens (governador), ha Johanna és Fülöp nem tartozkodik Kasztíliában. A hatalomért tovább folyt a küzdelem, senki sem akarta, hogy végül kiszoruljon abból. Voltaképpen Fülöp és Ferdinánd küzdött a trónért. Fülöp 1506-ban elnyerte a kasztíliai rendek többségének támogatását. Így született meg a Villafila-i szerződés, amely szerint Ferdinánd lemondott a kasztíliai korona országai fölötti régensségről, és visszavonult Kasztíliából. Ezzel sikerült egy polgárháborút elkerülni, nem utolsósorban Gonzalo Jimenez de Cisneros, Toledo érseke közvetítésével. Fülöp az egész hatalmat akarta elérni (ti. teljes Spanyolország, azaz Kasztília-León és Aragónia fölött). Azt tervezte, hogy Johannát elmebetegé és kormányzásra alkalmatlanná nyilvánítja. De a kasztíliai főnemesség és a városok ezt vitatták, így Fülöp terve megfeneklett, azért is mert a cortes 1506. július 12-én Valladolidban hódolatát fejezte ki Johannának, mint törvényes és kormányzásra alkalmas királynőjüknek! Két hónappal később, 1506. szeptember 25-én meghalt I. Fülöp király, huszonnyolc évesen. Újra felmerült a régensség kérdése. Egy régens tanács alakult. Johanna önállóan akart, mint Kasztília ideiglenes királynője uralkodni, de a régens tanács elnöke Cisneros érseknek fenntartásai voltak Johannával szemben: egészségi, és vallásosságával kapcsolatos vélt problémák miatt. Így meghívta Ferdinándot, hogy vegye át a régensséget. 1509. februárjában (nápolyi hadjárata után) Ferdinánd elrendelte Johanna fogságát, bezáratta a Tordesillas-i királyi palotába. Ezzel megpecsételődött Johanna sorsa. 1516. január 23-án elhunyt Aragóniai Ferdinánd. Végrendelete szerint ezzel Johanna lett Aragónia királynője. De ehelyett a korábbi homályos rendelkezések szerint két régens gyakorolta a hatalmat Kasztíliában és Aragóniában, míg Fülöp és Johanna fia Károly nagykorú nem lesz. Károly 1516-ban átvette a hatalmat (1506 óta Burgundia hercege) egész Spanyolország felett, amit a cortes azzal a kikötéssel fogadott el, hogy amikor Johanna újra egészséges lesz, ő a törvényes királynő, így ő csak addig uralkodótárs lehet. De Károly a korábbi uralkodói sorrendről szóló oklevelet átírta, meghamisította! Ez államcsíny volt - Josep Pérez és Manuel Fernández Álvarez spanyol történészek megállapítása alapján.

Johannára visszatérve. 46 évet töltött el fogságban. A kezdeti időszakban vele volt hatodik gyermeke Katalin, aki 1507. január 14-én született, fogságban. Ott nőtt fel, míg 1524-ben feleségül ment III. János portugál királyhoz.

Johanna még harmincegy évet élt, de milyen körülmények között! A személyzet, akiknek mindenben segítenie kellett volna őt, inkább nevezhetők kínzóinak, felvigyázóinak rossz értelemben. Amikor mosdatták, gyakran nem figyeltek a víz hőmérsékletére, úgy hogy a lábai, a háta, ülepe összeégtek, azután elkezdtek nedvesedni, gennyesedni. Így a forrászövetkezetben üszkösödés lépett fel. Halála 1555. április 12-én következett be. Megváltás volt számára.

Johanna, amint írtuk, fiatal korában szenzibilis volt. Férje halála sokként érte. És amit műveltek vele, mint törvényes uralkodónővel! Éles eszű, művelt,

Fotó: Internet

intelligens nő volt. Nem véletlenül ragasztották rá a címben szereplő jelzőt, ki akarták zárni a hatalomból. Gondoljunk bele, micsoda óriási birodalom örököse volt, a teljesség igénye nélkül: Kasztília-León, Aragónia, Nápolyi Királyság, Szicília, Szardínia, Mallorca, Korzika, Burgundia-Németalföld, az újonnan felfedezett Közép- és Dél-Amerika stb...

Johanna nem az egyetlen személy volt a történelemben, akinek a családtagok és rokonok hatalmi megszállottsága miatt falak mögött kellett eltűnnie. Végül is a méreg és az orgyilkosság is a 15. és 16. században a politikai ellenfelek eltüntetésének klasztrikus eszközei voltak. Vagy ráfogják és terjesztik, hogy kormányzásra képtelen, mert örült. Azért sem állja meg a helyét az „örültség” feltételezése, mert mind a hat gyermeke semmilyen terheltséget, elme-

betegséget nem örökölt. Egészséges emberek voltak. A korszakkal foglalkozó két történész megállapítása meglehetősen biztonságosan igaz, helytálló. Ha Johanna férfi lett volna, nem fogták volna rá, hogy örült. Magától értetődően óriási birodalmat örökölt volna, hatalmas kincsekkel. A királyságra születésétől kezdve felkészítették volna. Se „Szép” Fülöpnek, se Ferdinándnak, se Károlynak nem jött volna az az „örült” ötlete, hogy jogos örökségét elvitassák tőle. Az írás végére akartam hagyni a legdöbbentesebb dolgot. Azt, hogy mindez a férje, az apja és a fia követte el, ők tették földi pokollá egy intelligens, tehetséges, okos, teljesen egészséges, és igenis uralkodásra alkalmas fiatal nő életét! Ideje lenne hát, azt a dehonesztáló, igaztalan, valótlan jelzőt a neve elől elhagyni.

Tatár Antal

Tanyasi iskolák

A közelmúltban újabb kulturális értékkel gazdagodott Hajdúböszörmény települési értéktára. A nemzeti érték megnevezése: „Tanyasi iskolák Hajdúböszörmény külterületein”.

A TANYAVILÁG KIALAKULÁSA

A Hajdúböszörményhez tartozó határt 1778-ig földközösségi rendszerben művelték. 1778–1883 között felmérték és véglegesen megállapították az egyes telkek után járó földek használati jogát, elkülönítették a közösségi erdőket, legelőket, amelyek ezen túl is köztulajdonban maradtak. A XIX. század közepétől a telkek után járó földek polgári értelemben vett magántulajdonná váltak. Ekkor még a határ különböző részeit fordulókényszerrel művelték. Az első tagosítás 1841–1889 között történt. Ez tette lehetővé az önálló tanyagazdaságok, a modern kisparaszti mezőgazdálkodás kialakulását. A közösségi földek jelentős része is felosztásra került a birtokosok között, azonban a többi hajdúvároséhoz hasonlóan itt is megmaradtak a pusztai legelők, valamint a közös erdők a XX. század közepéig. A Hajdúságban lényegesen későbbre tehető a tanyavilág kialakulása, mint az Alföld más területein. A határhasználat és a gazdálkodás rendjén kívül, a tanyarendszer kialakulására hatással volt a településrend is. Györfly István településtörténeti kutatásaiban, a két bel telkes városok vonatkozásában tett megállapítása alapján, a tanyák akkor kezdtek létrejönni, amikor az ólas és szérűskertek igás és kezes jószágait kitelepítették az örök tulajdonú szántóföldekre. A hajdúságban tanyákat a közös használatú földterületek felosztását és a

Fotó: a gyűjteményből

tagosítást követően a XIX. század végén kezdenek el építeni. Igazi tanyákat a módosabb gazdák hoztak létre, tömeges kiköltözésekre a XX. század elején, illetve az I. világháború után került sor. 1920-as népszámlálási adatok szerint a város lakóinak száma 28706 fő, amelyből 7603-fő a külterületeken (tanyákon) élt. Hajdúböszörmény külterületeinek tekintetében hasonló problémákkal kellett szembenézni az 1900-as évek elején, mint országsgazerte. A kiterelvényesített tanyavilágban a 6-év feletti lakosság jelentős része analfabéta vagy mélyen aluliskolázott volt. 1910-1920 között mintegy 30%-kal növekedett a külterületeken élő iskolaköteles korosztály létszáma.

KLEBELSBERG KUNÓ (1875-1932) KULTUSZMINISZTER NÉPISKOLAI PROGRAMJA

Az 1920-as évek kultúrpolitikájának fontos része volt a közoktatás ügye, amelynek alapelmévé vált a tanyasi vándor- és népiskolák építése, szervezése.

Az 1921. évi 30. törvény elrendelte minden 6. életévét betöltött gyermek kilenc tanéven át történő iskolába járását, 6–12 éves kor között mindennapos népiskolába, 12–15 éves kor között ismétlődő népiskolába. A törvényt nem teljesítő szülők számára súlyos büntetést helyeztek kilátásba.

Az 1922-ben kiadott miniszteri rendelet értelmében megszerzésre került a vándortanítói intézmény. Tanyavidékeken vándortanítók alkalmazását szorgalmazta a rendelet. Helyi illetékességre bízta a tanításra alkalmas helyiség, a taneszközök és a tanító szolgálati lakásának biztosítását. 1949-ig működtek az országban vándortanítók.

Fotó: a gyűjteményből

Klebsberg kultúrpolitikájának fontos eleme volt a magyar lakosság műveltségi szintjének emelése. A kultuszminiszter nem tartotta elegendőnek, ha a nép éppen csak megtanul írni, olvasni és számolni, a félműveltséget rosszabbnak tartotta a tudatlanságnál. A tömeges műveltségi szintjének és kulturáltságának emelését, népiskolák felállításával és az iskolán kívüli népművelés megszervezésével

kívánta megvalósítani. 1926-tól óriási népiskolai program bontakozott ki, ebben az évben törvény is született a „mezőgazdasági népesség érdekeit szolgáló népiskolák építéséről és fenntartásáról”.

Az országot 5 km sugarú körökre osztották, a törvényhatóságokat illetve a földbirtokosokat kötelezték, hogy népiskolákat állítsanak. Az Alföld elszórt, az iskolától távol, tanyákon élő közel egymillió ember számára 1925-1932 között 5000 népiskolai tanterem és tanítólakás épült fel az országban.

Nagyszabású program indult 1927-ben az iskolán kívüli népművelés elterjesztése céljából. Az ország 6 éven felüli lakosságának 12%-a nem

tudott írni és olvasni, voltak országgrészek, ahol ennél lényegesen rosszabb volt a helyzet. Önképző egyesületek létrehozását tervezték, ahol a felnőtt lakosság megtanul írni-olvasni. A reformok megvalósítása számos akadályba ütközött: a törvényhatóságok és a földbirtokosok nem igazán támogatták a törekvéseket. A minisztérium szankciókkal próbálta irányítani a reformok megvalósítását.

Sokan azok közül is ellenálltak, akik számára kitárlták a programot. Szegényparasztnak és munkásszülők sokaságát kellett megbüntetni, mert gyermekeiket nem járatták iskolába. Az indok mindig ugyanaz volt, a szegénység: télen ruhája nem volt a gyerekeknek, amiben iskolába járhatott volna, nyáron pedig segíteni kellett a ház körül vagy a földeken.

TANYASI ISKOLÁK A BÖSZÖRMÉNYI HATÁRBA

A Magyar Statisztikai Közlemények 1910 és 1920 évi adatai alapján a város külterületein (tanyákon) élők körében nagyon magas volt az írástudatlanok száma. Összevetve az országos átlaggal a bősörményi tanyavilágban élő 6 éves kor feletti analfabéták arányát, megállapítható, hogy nagyságrendekkel meghaladja azt. A rendkívül magas írástudatlanság és a tanyán élő iskoláskorúak oktatása, miként az ország más területein, így Hajdúböszörmény vonatkozásában is komoly megoldandó feladat elé állította a döntéshozókat.

A város elemi iskolái az 1900-as évek elején súlyos tanteremhiánnyal, a tanyavilágban pedig épülethiánnyal küzdöttek. A várostól távolabb eső tanyákról hatalmas távolságokat kellett megtenni a tanulóknak, hogy eljussanak nap, mint nap az iskolába. A külterületeken élők jogos óhajai volt, hogy a tanyavilág gyermekei részére egyes távoli határrezeken iskolák épüljenek.

Az első nem hivatalos tanyasi iskola a Réten létesült, ahol ekkor képesítés nélküli tanítottak. A magánjellegű iskola után 1922 novemberétől egy törvényesen működő intézményben kezdődött el a tanítás, a tanya 422. szám alatti épületben (Bárony iskola).

A város és az egyház a tanyasi iskolák ügyében közös bizottságot állított fel a tanfelügyelet bevo-

násával, amely újabb tanyasi iskolák létesítését tűzte ki célul. A megállapodás szerint a helyről mindenütt a város gondoskodik, az iskolák fűtéséről, az épületek karbantartásáról, a tantermek berendezéséről és tanerővel történő ellátásáról pedig az egyház. Az első hivatalos tanyasi iskola 1921-ben Bodán nyitotta meg kapuit. Tehát 1921-től református iskola működött Bodán, 1922-től a Rét I (később Bárony iskola), 1923-tól a Rét II. református (Rókaháti) iskola.

1925 szeptember 30-án dr. Beninthe Arthur miniszteri tanácsos és Vasady Lajos hajdúmegyei királyi tanfelügyelővel vasúton Hajdúnánás felől érkezett a város határába, a vidi állomáson leszállva találkozott bősörményi elöljáróival, hogy a létesítendő tanyasi iskolák ügyében terepbejárást tartssanak. A város részéről a polgármester és a mérnök, a református egyház képviselőjében pedig az iskolaszéki elnök vett részt a találkozón. A delegáció a

többnyire nád fedéssel és agyag padozattal. A Klebsberg program idején modern típustervek alapján, téglafalakkal, vörösfényű tetőszerkezettel és fa padlózattal, hatalmas ablakokkal, bádoglemez tetőfedésű, a kor építészete szerint modern iskolák épültek. Az iskolához tartozott a tanítói szolgálati lakás, amely 2-3 szobából és kamrából állt. Külön épület volt a tüzelőtároló, az állatok tartására ól. Ezeket az iskolákat a bősörményi határban helybéli iparosok építették, mindenki melegegésére. A téglát mindenütt a helyszínen vették, iskolánként száztízert. Az alapanyagot a város biztosította. Az épületek többnyire egy tantermesek voltak, csupán néhány iskolában volt két tanterem. A tanterem berendezése rendkívül puritán volt, de a kor követelményeinek megfelelt: iskolapadok, tábla, szekrény, tanítói katedra, valamint a terem fűtését szolgáló kályha volt az alapfelszereltség. A falakat csupán néhány egyszerűbb szemléltetőeszköz díszít-

Fotó: a gyűjteményből

Vidi-földet járta be ideális iskolahelyek kijelölése céljából. A szemléltető bizottság megállapodott abban, hogy új iskolákat építenek a Hármasháti, a Rókaháti és a Viden. Ezen előzményeket követően került átadásra 1926-ban a Rét III. református (Bakóháti) és a Hármashalmi katolikus iskola, valamint a Rókaháti iskola új épülete. A Klebsberg tanyasi iskolai program idején épült 1926-ban a Vid- pusztai tanyasi iskola is, amely ebben az időben nem tartozott Hajdúböszörmény közigazgatási területéhez. 1930-ban létesült a görög katolikus fenntartású Dedóháti iskola a 35-ös út mellett. 1939-ben újabb négy iskola épült a tanyavilágban: Hajdúböszörmény-Zelemér Állami Népiskola, Hajdúböszörmény-Hatlyukú-hídi Állami Népiskola, Kispród I. (Vándor iskola) és a Hajdúböszörmény-Vidi Állami Népiskola. 1948-tól a tanyasi iskolák állami fenntartás alá kerültek. A fenntartó váltásokkal változtak a tanyasi iskolák nevei, sok közülük valamelyik bősörményi iskola tagintézményévé vált. Az iskolák hivatalos nevei és a lakosság által használt nevek minden esetben egyeztek meg. 1950-es években tovább nőtt a tanyasi iskolák száma, megindult a tanítás a Kispród II. iskolában 1950-ben, a Nagypródi iskolában 1952-ben, a Dózsa iskolában 1953-ban. 1952-ben kezdődött el Pród és Vid építése, így kezdetben, mint tanyaközpontok, majd külterületi települések segítettek a tanyák népének a megélhetését. Ezek a helyeken már boltok is létesültek, ahol az alapvető élelmiszerek mellett háztartási és munkaeszközöket is be lehetett szerezni.

AZ ÉPÜLETEK

A kezdeti tanyasi iskolák a gazdák által felajánlott épületekben létesültek (lakóház, istálló vagy pajta). Ezek az épületek vályogból vagy sárfalból készültek

tette, ország címer és térkép. A működéshez szükséges feltételeket: tüzelő, petróleum, kréta stb. az állam biztosította. Az iskolák többségében petróleumlámpával világítottak, az 1963-as adatok szerint csupán a Bakóháton volt villany, a Nagyzeleméren 1972-ben, a Rókaháton 1973-ban lett bevezetve.

A nappali tagozatos oktatás mellett dolgozók iskolája (felnőttek részére VII-VIII. osztály) is működött 1958-1964-között az iskolák jórésztében. A tanyasi iskolák egyfajta kultúrházként is funkcionáltak, helyet biztosítva különböző rendezvényeknek: tanyanapok, bálók, lakodalmak, nagyobb névnapok, nemzeti ünnepek megemlékezései, különböző előadások, színdarabok és mozifilm vetíté-

Fotó: a gyűjteményből

sek. Tekintettel rá, hogy a tanyák, később Pród és Vid vonatkozásában településrészek nagyon megszűntek a templomoktól, így az Istentiszteleteket is az iskolákban tartották, illetve Pródon a mai napig tartják.

A TANÍTÓK „A TANYAVILÁG LÁMPÁSAI”

Klebsberg az 1925-ös parlamenti beszédében egy idealizált falusi tanítóportrét vázolt föl képviselőtársainak: „Olyan tanítói karra van szükségünk, amely szereti a falut: ha egy fiatal tanító élete párjával derék, házias lányt választ, aki szerető szívvel osztja meg vele életét, akkor ez a tanító nem fogja magát elhagyatva érezni, mert a tanya népe, ha benne jóakarató barátot fog találni, felkeresi és megbecsüli. Nem úgy képzelem, hogy csak a tankötelezettek oktsanak, hanem a népek igazi barátja, lelke legyen a tanító.”

A volt tanítókkal készített interjúk (Bertalan Endre, Bertalan Béla és Szalkai József) alapján átfogó kép alakul ki a tanyavilágban végzett sokoldalú elhivatott pedagógiai tevékenységéről. A tanyasi iskolákban tanítani csak pedagógus képesítéssel lehetett. A tanítás kezdetben csak délelőtti volt, de a tanulószám növekedésével néhány iskolában helyhiány miatt délután is tanítottak. Fegyelmelési gondokra nem kellett sok energiát fordítani, mert a tanulók többsége tiszteltudó volt. A rossz magaviseletű tanulókat, pácázással, vagy kukoricán terdepeltetéssel lehetett jobb belátásra bírni. Nem volt egyszerű az egy tanteremben elhelyezett különböző évfolyamos tanulók tanítása. Évfolyamonként rövid magyarázás és táblára írás után kaptak a tanmenetnek megfelelően különböző feladatokat a tanulók, a kiképzés, számonkérés is hasonló módon történt. A tanító feladata volt az oktatás mellett, az iskola fűtése és takarítása is. Természetesen a tanulók és alkalmanként a szülők is segítettek az iskola belső és külső rendjének fenntartásában tartásában, tatarozásában.

A tanítók hasonlóképpen, mint a tanyák népe, önellátásra voltak berendezkedve. A csekély havi fizetésük, csupán a szerény megélhetésre volt elegendő. Az oktató nevelő munka mellett sok tanító gazdálkodott tevékenységet is folytatott, így földet művelt, kaszált, apró jószágot, baromfit, sertést, esetleg egy lovat is tartott. Szerencsésebb esetben az iskolaudvar mellett kis parcella föld (0,5 - 1 hold) is tartozott az iskolához, amit a tanító használhatott, művelhetett meg, alkalmanként a tanulók is közreműködésével.

A pedagógiai munka mellett, könyvtáros, mozi-gépész és kulturális programok szervezése és lebonyolítása is a feladatok közzé tartozott. Segített a tanyasi lakosokat ügyes - bajos dolgaik intézésében: hivatalos levelek és kérvények írásával, vagy csupán tanácsadással. Mindezek figyelembevételével nem csoda, hogy a tanítónak nagy tekintélye és megbecsültsége volt a tanítványok és a szülők körében egyaránt.

A TANULÓK

A tanyasi szülők a legkönnyebben megközelíthető iskolába járatták gyermekeiket. A korabeli útvonalakat figyelembe véve főleg a hideg csapadékos évszakokban ez egyáltalán nem volt elhanyagolandó szempont. A tanulóknak naponta több kilométert kellett gyalogosan vagy kerékpárral megtenniük, hogy eljussanak az iskolába és onnan haza. Időnként a mostoha időjárási körülmények (hideg, eső, sár) is alaposan megnehezítette a tanulók dolgát. Sokszor a tanteremben a kályha mellett kellett megszáritani az átázott ruhákat. A tananyag elsajátítása a gyermekek számára nem volt egyszerű, mivel az órákon a tanító nem tudott elegendő időt szentelni a magyarázásra, ismétlésre, a felmerülő kérdések megválaszolására, az egyéni törődésre. Sokszor a házimunkák tömkelege miatt otthon sem állt elegendő idő rendelkezésre a lecke megtanulására. Szemzomunkák idején a szülők nem engedték iskolába a gyerekeket, mivel munkájukra égető szükség volt a családi gazdaságokban. Ezen a körülmények miatt sok tanuló mélyen alul teljesített, vagy nem tudott megfelelni a követelményeknek. Rendkívül magas volt a korai iskolaelhagyók száma, a tanyavilágban nem ritkán fordult elő, hogy csupán 3-4 elemi osztályt végeztek. A gyermekek számára a játék színtere is gyakran az iskola volt, a tanítási órák előtt, a szünetekben vagy éppen hazafelé jutott kevéske idő a korabeli páros, kör illetve társasjátékok gyakorlására.

Fotó: a gyűjteményből

A tanyai iskolák tanévenkénti tanulószámait vizsgálva a hiányosnak tűnő levéltári töredékek ellenére is megállapítható, hogy a háború kezdetéig folyamatosan növekedett a tanulólétszám. Számításaim szerint 1939/1940-es tanévben, Hajdúböszörmény határában Kb. 550 fő járt iskolába. Az anyakönyvi naplót vizsgálva számos érdekes bejegyzéssel találkozok a kutató. Lakóhelyként a tanya számokat tüntették fel, pl.: T 94, T 236, de előfordult az is, hogy csupán a dülő nevét írták be, valószínűleg annak a tanyának, amelyet laktak nem volt tanya száma. A tanulók osztályok szerinti születési adatai is beszédesek. Van olyan, aki hat évesen első osztályos, de akad olyan is, aki 10 évesen jár első osztályba. Gyakran találkozni a naplóban az alábbi bejegyzéssel: „sok hiányzás

miatt nem osztályozható”. A tanulmányi munkát ebben az időben a jelenlegihez képest fordítva értékelték, az 1-es osztályzat volt a legjobb, az 5-ös pedig a leggyengébb. Az 1960-as adatok szerint a tanyasi iskolák tanulói létszáma 564-fő volt. Nem kevés iskola volt ebben az időszakban, amelyiknek tanulói létszáma a 100 főt meghaladta. Ezt követően folyamatosan csökkenni kezdett az iskolák tanulólétszáma.

A TANYASI ISKOLÁK HANYATLÁS ÉS MEGSZŰNÉSE

Az 1960-1961-es években erőszakos módon szocialista típusú termelőszövetkezeteket hoztak létre országszerte, így Hajdúböszörmény határában is. A termelőszövetkezetekbe be nem vitt tanyákkal csupán 800 négyszögöl területet hagytak meg, a többit kisajátították és helyette más területen sok esetben lényegesen rosszabb minőségű csereföldet adtak. Elkezdődött a tanyavilág hanyatlása, nehezebbé vált a megélhetés, aminek következtében egyre többen költöztek be a városba. Idővel csak a nagyobb földterülettel rendelkező és legkitartóbbak maradtak kint a tanyákon, illetve azok, akiknek a városban nem volt házuk. A folyamatosan csökkenő tanyasi lakosságra hivatkozva 1964-ben megszüntették a Tanyasi Iskolák Igazgatóságát. A felsős gyerekek számára tanyai kollégiumot létesítettek a Hajdúkerület utcán. 1970-es adat szerint 9 tanyasi iskolában 13 nevelővel 259 fő tanuló kezdte meg a tanévet. Felgyorsult a tanyavilág felszámolása, a kint lakó iskoláskorú gyermekek száma drasztikusan csökkent. Kezdetben a felső tagozatokat szüntették meg, majd fokozatosan bezárták az iskolákat.

Hajdúböszörményhez tartozó hatalmas területeken 14 tanyasi iskola létesült, amelyek közül napjainkra csupán négy épület maradt fent: a Rókaháti iskola, a Bakóháti iskola, a Nagypródi iskola és a Hajdúhadház-Vid pusztai Elemi Népiskola.

A magyar tanya hungaricum, a hajdan ott élők számára mintegy fél évszázadon át a tanyasi iskola volt az oktatás és a kulturálódás helyszíne. A tanyasi iskola tehát oktatási és kultúrtörténeti emlékek megőrzése és megismertetése fontos a jelen kor és a következő nemzedékek számára.

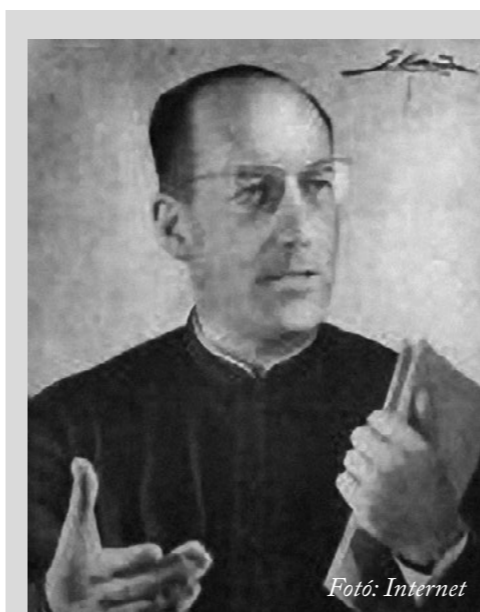

Fotó: a gyűjteményből

Sári Mihály

Ramon Cue Romano

1956. október 23- november 9 között elesett magyar hősökre és túlélő harcosokra emlékezve

Fotó: Internet

Ramon Cue Romano édesapja Ramon Hano Romano üzletember és anyja Maria del Carmen Perez Cue, akik Spanyolországból kivándoroltak Mexikóba, s ott is házasodtak össze. 1914. április 21-én született meg a gyermekük a mexikói Puebla de Zaragozában. Két éves korában elveszítette apját, a család visszaöltözött Spanyolországba 1926-ban. A 12 éves gyermek 16 évesen Salamancában a jezsuita rend noviciusa lett, s 1944 július 30-án Balbino Santos Olivera Granada érseke szentelte fel. A II. Spanyol Köztársaság idején a salamancai jezsuita közösség tagjaival együtt Belgiumba menekült, ahol a brüsszeli Szent Mihály Collegium fogadta be, s itt vált a Jézus Társaság tagja. A jezsuita szerzetes író, költő és tanár volt. A szakrális képzőművészeti tárgyakat is gyűjtötte, gyűjteményét a Regina Coeli Egyházmegyei Múzeumnak ajándékozta. Harminc kötete jelent meg, közöttük „Sangre de Hungaria” (Magyarország vére) című alkotása is, amelyben a fenti vers is megjelent. Magyar nyelven a „Megcsontított Jézusom” című kötetét olvashatják az érdeklődők. Salamancában halt meg 2001-ben.

1956-os nemzeti felkelés és szabadságharc idején a nyugat európai politikusok és az Amerikai Egyesült Államok ezúttal is magára hagyták a magyarokat a szovjet birodalommal vívott véres harcban. Biztatták a felkelőket a rádióban, az újságokban az egyenlőtlen harcra azzal, hogy Nyugat beavatkozik, ám csak végignézték vergődésünket, elvérzésünket. A nyugat-európai értelmiség nagy tömege látta a cinikus politikusok becstelen magatartását, és mélyszégyenérzetet és tehetetlenséget, büntudatot gyötörték őket. Ramon Cue Romano ennek a gyötrelmeknek, önvádnak adott hangot a versében. A vers megjelent „Gloria Victis, az 1956-os magyar szabadságharc költői visszhangja a nagyvilágban” című, Tollas Tibor által szerkesztett kötetben, amelyet a Nemzetőr támogatásával, 1966-ban Münchenben adtak ki.

Ramon Cue Romano: Magadra hagyunk Tégedet

Kicsi hűgünk, te drága!
Magadra hagyunk Tégedet.
Míg fényes nappal Rád törtek gyalázva,
S Európa szívéből letéptek rőt kezek.
Keresztútján a művelt világnak
Magadra hagyunk Tégedet.
Hogy körülálltuk földre tiprott tested,
A hulló jaj és forró vér felett,
Melynek árjával bepermetezted
Ruháinkat, – mi csak szónokoltunk és vitakoztunk,
De senki előre egy lépést se tett,
Csak kezeinket emeltük az égnek,
S magadra hagyunk Tégedet.
Szemünk láttára tapostak a sárba,
Nem távoli őserdők megett,
De Európa szívében, hol drága
Múltunk öre a Fórum és a Parthenon meredt
A dómokra, mely visszhangként hordta
A vádat, amit Dante emelt érted,
Hogy bölcsesség, jog széthullt darabokra
S Beethoven dala kilencszer zokogja:
Az életünk új barbár korba tévedt.
S bár vállainkon hűsz évszázad súlya,
Elárultuk múltunkat és újra
Vak félelemben fúlt a tett,
S magadra hagyunk Tégedet.
Bűvölnél néztük mozdulatlan
Hogy gázol át törvényen az ellen,
S a szörnyetegnek végső pillanatban
Hogy étvágya beteljen
Áldozatként a szörnnyű lakomára
Kis hűgunkat dobtuk oda s holnap
Új áldozatra vajon kit sorolnak?
Bűnöd csak az volt, hogy a szabadságot
Kívántad, mint a kék magas
Büszke királya a sas.
És annyi volt hős fiadnak véte,
Hogy hitvesüket úgy hívták „enyém”,

Hogy anyjukat is úgy hívták „enyém”,
Hogy lányukat is úgy akarták hívti,
S a földbe, melybe búzát s vért vetettek,
„enyém”-nek hívták a hazát, történelmet.
Óh Isten mondd hát vétek ez?
Ezért tiportak le, s mi szabadok
Magadra hagyunk Tégedet!
Kicsiny hűgünk, te drága Magyarországot!
A lelkünk mélye és a városok
Jazz-hangos éje, karikás-szemű hajnalok
A vádat hordják,
Hogy letiportak s friss véred kiált
A szabad ember foltatlan ruháján
A munkások olajos öltönyén
S a vasárnapi vasalt nadrágokon...
Nincs, ki lemossa véredet,
Mit vád-piros ajakkal égetett
A homlokunkra húszezer halott:
– „Világ porondján fényes nappal
Megint magunkra hagyatok!” –
És üldözni fog majd e bűnnek árnya:
A béke szavát elfojtja a jaj,
A szabadság új árulást takar.
S ha ajkunk olykor igazságot hirdet
Saját vétkünkkel hazudtol meg minket,
Mert lelkük mélyén érzik már a népek,
Hogy bűneiknek súlyos agyaglába
Megindult és sár tapad nyomába
És árulásuk, árulásba hal,
És nincs nagy nemzet, addig míg e bélyeg
Rajtunk ég, – és homlokunk az égnek
Nem tárhatjuk, hisz láncon a magyar.
Mert Európa szívében előttünk
Fényes nappalon megtörténhetett,
Hogy meggyaláztak szép kicsi hűgünk,
S mi magadra hagyunk Tégedet.

(Fordította Tollas Tibor)

Fotó: Internet

Balla Zoltán

A szaxofonozás a szíve, lelke, mindene

Fotó: Virtuózok fotóstábjá

Újabb zenei tehetséggel büszkélkedhet városunk: Bencze Máté, a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnázium diákja (tősgyökeres bősörményi) már másodszor szerepelt országos megmérettetésen, a Duna Televízió által szervezett Virtuózok című műsorban. Tanára Linzenbold Gábor nagyon sokat segít neki a szakmai előrehaladásban és a nevelésben. Az iskolában általában napi négy órát gyakorol, ami kemény fizikai teljesítmény is, hiszen a szaxofon fújása komoly teher ajaknak, szívnek, tüdőnek egyaránt.

A tizenhat éves Máté 2017. április 14-én (pénteken) a Duna Televízió Virtuózok című műsora elődöntőjében nagyszerű hangszerjátékával kivívta a zsűri és az ország elismerését. Batta András zenetörténész-től kishegedt kapott, ami azt jelentette számára, hogy másik nyolc társával bejutott a május 5-i középdöntőbe. (2014-ben először jelentkezett a Virtuózokba, de akkor nem jutott el ehhez hasonló szintre.) Most a zongorakísérő-tanárnője ösztökölte az újbóli megmérettetésre. Az elődöntőben Jules Demerssemann: Fantázia című művét adta elő. Ez egy nagyon nehéz és karakteres mű. Különösen technikai szempontból adja fel a leckét a muzikusnak. Máté a 2017. május 5-én (pénteken) a Duna Televízió Virtuózok című műsora középdöntőjében André Waiglein: Rapszó-

dia I. tételét játszotta. Előadását hatásosnak és nagyszerűnek ítélte a tisztes zsűri. Innen azonban nem jutott be a fináléba.

Az önkormányzat 2017. szeptember 13-án, a Város Napján elismerő oklevéllel tüntette ki a nagyon tehetséges, fiatal zenészt, akiről a teljesítménye alapján bátran mondhatjuk: a szaxofonozás a szíve, lelke, mindene.

Mielőtt elmélyedtünk volna a kérdések sorában, kértem engedje meg, hogy a Hajdúsági Tükör Olvasói, Szerkesztősége és a magam nevében gratuláljak a Virtuózok versenyben nyújtott kiemelkedő szerepléséhez és a polgármesteri elismerő okleveléhez.

– Köszönöm szépen az elismerő szavakat és köszönöm a lehetőséget a Hajdúsági Tükörnek, hogy interjú adhatok – mondta az ifjú tehetség a tőle már megszokott kamaszos mosollyal.

Ki figyelt fel először arra, hogy jó az affinitásod a zenéhez? Volt-e a felmenőid között olyan személy, aki játszott valamilyen hangszeren?

A szaxofon előtt furulyán játszottam, azt is jelenlegi tanárom, Linzenbold Gábor tanár úr tanította, és már akkor felfigyelt arra, hogy ezt a hangszeret másképp szólaltatom meg, mint a korombeli társaim.

Az őseim között nem volt senki, aki hangszeren tanult volna. Lehet, hogy adottságaik lettek volna hozzá, de a körülmények azok nem voltak adottak számukra. Anyai nagyapám és édes-

anyám szereti a zenét és szívesen énekelnek.

Hogyan és hol kezdődött a hangszeres zenei „pályafutásod”? Az alapképzésben kik voltak a tanáraid? Mi volt a kezdő hangszered?

Itt Bősörményben a Bartók Béla Zeneiskolában 7 éves koromban kezdtem el furulyázni. A bátyám akkor már két éve játszott ezen a hangszeren és tetszett az, hogy szép dallamokat fúj ki belőle. Követni akartam őt, hiszen egy kistestvér, sokszor lép a nagyobb testvér nyomdokai- ba. A szolfézst Miskolczi Józsefné Márti néni tanította, s mint mondtam, a furulyamesterem Linzenbold tanár úr volt.

A XXI. század az informatika forradalmát hozta. A mai fiatalok nagy többsége a számítógépek és az okos telefonok lázában ég. Hogy lehet az, hogy téged egy fúvós hangszer, a szaxofon bűvölt el?

Ebben a tekintetben lehet, hogy külön vagyok. Engem nem nagyon érdekelték ezek a számítógépes játékok sohasem. Nekem is van okos telefonom, meg szoktam is netezni, de ezeket inkább csak beszélgetésre, vagy különböző darabok meghallgatására használnom. Egy-egy zenei művet mások hogyan adnak elő, vagy hogyan dolgozzák fel az általam megtanulandó darabokat. Mivel rengeteget gyakorolok, így nincs is nagyon időm arra, hogy az informatikával foglalkozzam.

Fotó: Virtuózok fotóstábjá

Egyértelmű volt-e számodra, hogy a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakgimnáziumba jelentkezel? Milyen a konzis életed? Hogyan telnek az iskolás napjaid? Van-e bázai és nemzetközileg is ismert szaxofonos példaképed?

Tizenhárom éves korom óta Debrecenben tanulok. A hetedik és nyolcadik osztályt a Szent József Gimnáziumba jártam, onnan kerültem a Kodályba. Előtte és természetesen szüleim előtt is egyértelmű volt, hogy a zenei pályán fogom folytatni, hiszen az elért eredményeim (országos versenyek, területi megmérettetések, zeneiskolai eredmények) is arra utaltak, hogy nekem ez az utam.

A konzis élet? (Felcsillan a szeme, ahogy a kérdést önmagának is felteszi.) Nagyon jól. Bár nehéz összeegyeztetni a tanulást és a sok zenei órát, hogy mindenhol jól teljesítsek, de hál'istennek sikerül. A nagyon sok gyakorlás valamelyest a közismereti tárgyak tanulásának rovására megy. Kevés időt tudok a családdal is tölteni. Gyakorlatilag reggel 6 órától este 7-8 óráig az iskolában vagyok. Néha akad időm a barátokkal együtt lenni, beszélgetni, szórakozni.

Zenei példaképeim a tanárain. Felnevezek Linzenbold Gábor, Puskás Levente, Szepesi Bence tanár urak alapos tudására. Több kurzuson vettem részt, ahol több külföldi tanár is tanított, ők is a példaképeim. Külföldről Nikita Zimin az, akit különösen kedvelek a szaxofonosok közül.

Mikor kerültél kapcsolatba a Hajdúböszörményi Ifjúsági Fúvószenekarral? Mit jelent számodra a zenekari muzsikálás? Milyen a hangulat az együttesben? Mely szereplések voltak számodra is a legemlékezetesebbek a zenekarral? A klasszikusok és modern szerzők darabjait is játszani szoktátok. Van-e kedvenc zeneszerződ?

Szaxofonon talán vagy két hónapja, ha játszotam annak idején, amikor a bátyámmal együtt úgy döntöttünk, hogy megnézzük a fúvószene-

kari életet. Egészen kicsi voltam még: mindössze nyolc és fél éves. Akkor én voltam a legkisebb a zenekarban, most meg én vagyok a legmagasabb. Egy jó, összetartó közösséget, inspiráló erőt, vidámságot és sok örömet adott és ad számomra a zenekar. Olyan különleges lehetőségeket is nyújtott és nyújt, melyeket egészen kicsi gyermekkorom óta átélhetek: külföldi fellépések, utazás Németországba, Olaszországba, Horvátországba, Lengyelországba, illetve az augusztus 20-i, Debreceni Virágkarnevál-ok. Ez mind nagy és nagy-szerű élmény volt és marad számomra.

Tanyi Zoltán karnagy úr jó érzékkel gondoskodik arról, hogy a zenekar – úgy mond – ott-hon legyen a klasszikusok és a modern szerzők világában is. Azt hiszem, a közönségünk a december 2-i, karácsonyi gálaműsorunkon érezkel-hette, hogy a műsoraink ezt kellőképpen alá is támasztják. Örülök magam is, hogy egy remek estét tölthetünk ismét a „hazai” közönséggel, Bősörményben muzsikálni mindig különösen jó érzés és jó dolog számunkra. Sokszor zenélés közben is ütemesen tapsolnak, buzdítanak bennünket. Szóval: – hogy lezserebben mondjam – mindig jól veszik a lapot.

Kedvenc zeneszerzőm Ástor Pantaleón Piazzolla [‘astor pantale’ on pja ‘tsola] argentin származású. Tőle különösen kedvelem az Oblivion című művét.

Beszélgj arról, hogy milyen szakmai tapasztalatokat szereztél a virtuózozással? Kikkel kötöttél ott szorosabb barátságot? Próbálkoztál-e harmadszor is... hiszen három a magyar igazság!?

Szakmai szempontból nagyon sokat fejlődtem, hiszen a fordulók közötti tévéfelvételeknél alig két hét áll rendelkezésemre az újabb darab betanulásához: a korábbi felkészülesemhez képest itt sokkal jobban kellett koncentrálnom.

Nagyon sok versenytárral ismerkedtem meg, de szorosabb barátság kötésére nem nagyon volt alkalmam.

Azt még most nem tudom eldönteni, hogy a Virtuózok műsorába harmadszor is jelentkezem-e, hiszen rengeteg az elfoglaltságom. Készülnöm kell az érettségire is – bár még csak tizenegyedikes vagyok.

A konzi után merre visz a hangszeres utad – lesz-e felsőfokú folytatás? Akarsz-e majd tanítani?

A továbbtanulás nyilván nagy kérdés számomra. Érdekelne külföldi továbbtanulás is, de az nagyon megterhelő lenne a szüleim számára.

Azt, hogy tanítani szeretnék-e majd gyerekeket, még nem tudom, de az biztos, hogy az életem minden percét a szaxofonozás fogja kitölteni.

Melyek a legkiemelkedőbb díjaid és melyikre vagy a legbüszkébb?

Minden díjamba büszke vagyok. Ha mégis ki kellene emelni egyet-kettőt, akkor azt mondom, hogy nagyon sikeresnek tartom a 2016-os győri országos és a francia–magyar–német szervezésű nemzetközi (Peter Aaby) szaxofon versenyt, melyet Szombathelyen rendeztek. Az előzőn első, az utóbbin második helyezést értem el – nagyon nagy tudású versenytársak között. Köztük én voltam a legfiatalabb.

Bencze Máté ifjú szaxofonművésznünknek határozott elképzelései vannak a zenei pályáról. Szerényen és ösztönösen érzi, hogy van benne kellő zenei tehetség. De azt vallja: a tehetség önmagában nem ér semmit. Ahhoz, hogy az ember jó zenész lehessen, naponta több órára kezebe kell vennie a hangszerét: kitartóan és tudatosan kell gyakorolnia. A muzsikálás az élete. Mint mondja: zene nélkül nem tudna létezni. A szaxofonozás legalább annyira fontos számára, mint a jóízű kenyér. Tanyi karnagy úr azt tartja róla: „– Máté Magyarországon már világhírű”.

Mit is kívánhatnánk neki? Legyen világhírű és zenészalmit a legteljesebben vált-sa valóra a saját és közönsége örömére. Nagyon sok szép és feledhetetlen sikert, kedves Barátunk!

